

UCLL
HOGESCHOOL

Bachelor in de orthopedagogie
Bachelorproef

*Herstelgericht werken met
jongeren en begeleiders na een
agressie-incident*

Naam: Elke Breukers

Datum: 10/06/2025

BAP-begeleider: Kathleen Lantin

Voorwoord

Voor u ligt de bachelorproef 'Herstelgericht werken met jongeren en begeleiders na een agressie-incident' ter afronding van mijn studie bachelor in de orthopedagogie. Dit onderzoek betekent de laatste stap naar het behalen van een diploma en tegelijkertijd de eerste stap naar het werkveld. Over de periode van september tot en met juni 2025 heb ik met vallen en opstaan het pad van het schrijven van een bachelorproef bewandeld. Het traject was intens en niet altijd even gemakkelijk, maar vooral heel leerrijk.

Deze bachelorproef was niet mogelijk geweest zonder de steun en zinvolle feedback van mijn bachelorproefcoördinator, Kathleen Latin. Haar zorgvuldige begeleiding heeft gemaakt dat ik nu een eindproduct kan neerzetten, bedankt!

Bovendien wil ik ook het team rond de leefgroep Zuidwester (Bethanië) bedanken voor de steun en medewerking aan mijn onderzoek. Voor het invullen van mijn enquêtes en het openstaan voor een interview. Specifiek wil ik mijn stagebegeleider, Jonas Vandael, bedanken voor de vele steun en inspiratie tijdens mijn onderzoek. Ik kon altijd bij hem terecht voor vragen of bedenkingen.

Tenslotte wil ik nog graag mijn ouders, familie en kotgenoten bedanken, die mij steunden doorheen mijn onderzoeksproces, maar ook gedurende mijn hele opleiding.

Veel leesplezier toegewenst!

Elke Breukers

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Inhoudsopgave.....	3
1 Inleiding.....	6
1.1 Situering stageplaats.....	6
1.2 Kaderen praktijkprobleem.....	6
1.3 Onderzoeksvraag, deelvragen en onderzoeksdoel.....	8
2 Literatuurstudie.....	9
2.1 Doelgroep omschrijven.....	9
2.2 Agressie.....	10
2.2.1 Wat is agressie?.....	10
2.2.2 Verschillende vormen van agressie.....	10
2.2.3 Oorzaken van agressie.....	11
2.2.4 Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn?.....	12
2.3 Herstelgericht werken.....	13
2.3.1 Wat is herstelgericht werken?.....	13
2.3.2 Wat is de waarde van herstelgericht werken voor diverse betrokkenen?.....	15
2.3.3 Herstelgericht werken als praktijkgerichte orthopedagoog.....	17
2.3.4 Welke specifieke herstelgerichte interventies worden toegepast na een agressie-incident?.....	19
3 Methodologie.....	25
3.1 Observatie.....	25
3.2 Interview.....	26
3.3 Enquête.....	28
3.4 Beeldvorming.....	29
4 Resultaten.....	31
4.1 Observaties.....	31
4.2 Interviews.....	34
4.2.1 Expert LSCI.....	34
4.2.2 Expert Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet.....	35
4.2.3 De Oever.....	36
4.2.4 Begeleiders.....	37
4.3 Enquêtes.....	39
4.3.1 Team Zuidwester.....	39
4.3.2 Jongeren.....	41
4.3.3 Vergelijkbare organisaties.....	42
4.4 Beeldvorming.....	43
5 Conclusie.....	46
5.1 Wat is de prevalentie van agressie binnen de leefgroep?.....	46
5.2 Welke vormen van agressie doen zich voor binnen de leefgroep?.....	47
5.3 Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de begeleider?.....	47

5.4	Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de jongeren?	48
5.5	Hoe wordt er op dit moment herstelgericht gewerkt binnen de organisatie?	50
5.6	Welke specifieke herstelgerichte interventies worden toegepast na agressie-incidenten in de jeugdzorg?	51
	Onderzoeksvraag: Hoe kan Bethanië het herstelgericht werken na agressie-incidenten binnen de organisatie individualiseren?	53
6	Eindproduct	55
6.1	De individualiseringstabel	55
6.2	Herstelactiviteit	58
6.3	Herstelgericht werken geïndividualiseerd	59
6.4	Stappenplannen van de herstelmethodieken en -activiteiten	60
7	Discussie	61
8	Literatuurlijst	63
9	Bijlagen	68
9.1	Bijlage 1: Het BOM-schema	68
9.2	Bijlage 2: Praktijkprobleem signaleren	73
9.3	Bijlage 3: Enquête team Zuidwester	74
9.4	Bijlage 4: Enquête jongeren	77
9.5	Bijlage 5: Interview met begeleiders van leefgroep Zuidwester	79
9.6	Bijlage 6: Interview De Oever	80
9.7	Bijlage 7: Interview met experts over herstelgerichte methodieken	81
9.8	Bijlage 8: Observatieschema: agressie-incidenten(niet-participerende observatie)	83
9.9	Bijlage 9: Observatieschema: herstel (niet-participerend)	84
9.10	Bijlage 10: Niet relevante methodieken gezien de doelgroep	85
9.11	Bijlage 11: Enquêtes verspreid naar gelijkaardige organisaties	87
9.12	Bijlage 12: Observatieschema: agressie-incidenten (participerende observatie)	88
9.13	Bijlage 13: Observatieschema: agressie-incidenten (voorbeeld)	89
9.14	Bijlage 14: Observatieschema: herstel (voorbeeld)	90
9.15	Bijlage 15: Eindproduct: sjabloon individualiseringstabel	91
9.16	Bijlage 16: Eindproduct: voorbeeld individualiseringstabel voor DD, DJ en JVdd	92
9.17	Bijlage 17: Eindproduct: tabel 'herstelgericht werken geïndividualiseerd' voor DD, DJ en JVdd	94
9.18	Bijlage 18: Eindproduct: Stappenplannen van de herstelmethodieken en -activiteiten	95

1 Inleiding

In de inleiding van dit onderzoek wordt er verder ingegaan op de context van de stageplaats. Vervolgens wordt het praktijkprobleem gekaderd, waarna de onderzoeksvraag, de bijbehorende deelvragen en het onderzoeksdoel toegelicht worden.

1.1 Situering stageplaats

Bethanië in Hasselt is zowel een observatie- en behandelingscentrum (OBC) als een multifunctioneel centrum (MFC) dat zich richt op kinderen en jongeren van 3 tot 21 jaar (verlengbaar tot 25 jaar) met gedrags- en emotionele problemen. De organisatie biedt zorg aan deze kinderen en jongeren die vastlopen in hun psychosociale en relationele ontwikkeling. De organisatiestructuur is opgebouwd uit verschillende clusters met leefgroepen, cluster A, B, C, D, E, F en G. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in Cluster A, meer specifiek leefgroep 'Zuidwester'. Gedurende een periode van 15 weken wordt er praktijkervaring opgedaan binnen deze leefgroep. Het motto van de organisatie is: *It takes a whole village to raise a child*, hierbij willen ze duidelijk maken dat opvoeden niet iets is wat je alleen doet. Verder werkt de organisatie krachtgericht en kijkt vooral naar de mogelijkheden van kinderen/ jongeren in plaats van te focussen op de problemen en moeilijkheden. Bethanië hecht veel belang aan het op maat werken met de kinderen/ jongeren (Bethanië, z.d.).

1.2 Kaderen praktijkprobleem

Leefgroep Zuidwester is de groep waar de praktijkervaring voor dit onderzoek wordt opgedaan. Het is een groep met 8 puberende jongens van 13 tot 25 jaar met GES-problematieken. Deze term houdt gedrags- en emotionele stoornissen in en verwijst naar een reeks ernstige en langdurige problemen die het gedrag en de emotionele regulatie van de jongeren beïnvloeden (VAPH, z.d.). Daarnaast hebben deze jongens vaak te maken met ontwikkelingstrauma's, door gebeurtenissen uit het verleden, en hechtingsproblematieken. Dit verklaart de moeilijkheid van de jongeren met het aangaan en onderhouden van relaties. Bijkomend is er vaak ADHD

(Attention-Deficit-Hyperactivity-Disorder) of ASS (autismespectrumstoornis) vastgesteld bij de jongens. Daarnaast hebben veel jongens zwakke cognitieve vermogens.

Aan de hand van de geregistreerde agressie-fiches in eCQare, die na een agressie-incident ingevuld worden, blijkt dat agressie-incidenten een actueel gegeven zijn binnen leefgroep Zuidwester. In de periode van 19 tot en met 26 februari 2025 zijn er bijvoorbeeld 4 agressie-incidenten geregistreerd. Daarnaast wordt door in gesprek te gaan met verschillende collega's duidelijk dat agressie vaak een grote impact heeft op zowel jongeren als begeleiders binnen de leefgroep. Voor de verslaggeving van de gesprekken, zie bijlage 2. Daarnaast komt in deze gesprekken het woord 'na' bij agressie-incidenten vaak terug. Hierop is verder ingegaan en zo is er vanuit de literatuur het begrip 'herstelgericht werken' aan gekoppeld.

Het is essentieel om na een agressie-incident herstelgericht te werken. Momenteel hanteert de organisatie een algemene aanpak op vlak van herstelgericht werken, waarbij jongeren na een agressie-incident een BOM-schema moeten invullen (zie bijlage 1). Dit schema bevat reflectievragen over hun gevoelens en gedrag tijdens het incident. In de praktijk blijkt echter dat veel jongens moeite hebben met het diepgaand reflecteren op hun gedrag en gevoelens. Begeleiders geven aan dat zij vaak zelf het schema invullen in plaats van de jongeren, omdat het niet aansluit bij de emotionele en cognitieve capaciteiten van de jongeren. Hierdoor wordt het BOM-schema steeds minder gebruikt en verliest het zijn effectiviteit. Naast de algemene aanpak na agressie-incidenten door het BOM-schema, wordt er vaak ook gewoon geen herstel gedaan na een agressie-incident. Binnen de leefgroep is er een duidelijke behoefte aan een meer individuele aanpak na een agressie-incident. Sommige jongens zijn wel in staat om in de mate van het mogelijke te reflecteren, terwijl anderen hier totaal niet toe in staat zijn. Dit vraagt om herstelgerichte methodieken die afgestemd zijn op de individuele behoeften en mogelijkheden van elke jongere. Het praktijkprobleem richt zich dus op het ontwikkelen van een aanpak die herstelgericht werken binnen de leefgroep individualiseert, zodat iedere jongere optimaal ondersteund kan worden in het proces na een agressie-incident.

Het uitwerken van dit praktijkvraagstuk biedt een meerwaarde voor zowel de organisatie als voor de onderzoeker. Voor de organisatie betekent het een individualisering van het herstelgericht werken, aangepast op de mogelijkheden en moeilijkheden van de jongeren. Een herstelgerichte methodiek op maat van jongeren heeft een positieve invloed op zowel hun welzijn als dat van de begeleiders, die vaak het slachtoffer zijn van agressie. Doordat jongeren actief en op hun eigen tempo aan herstel werken. Voor de onderzoeker biedt het de kans om diepgaande kennis en vaardigheden te ontwikkelen en een directe impact te hebben op de praktijk.

1.3 Onderzoeksvraag, deelvragen en onderzoeksdoel

Vanuit het praktijkprobleem, omtrent het herstelgericht werken binnen leefgroep Zuidwester, is het volgende doel opgesteld: *het individualiseren van het herstelgericht werken binnen de organisatie, zodat het herstelgericht werken effectiever kan worden toegepast in de dagelijkse praktijk en aansluit bij de jongeren.* Dit onderzoek sluit nauw aan bij de missie van Bethanië om op maat te werken met jongeren (Bethanië, z.d.). Het kaderen van het praktijkprobleem en het doel leidt tot de opstelling van de volgende onderzoeksvraag: *‘Hoe kan Bethanië het herstelgericht werken na agressie-incidenten binnen de organisatie individualiseren?’* Om tot een volledig antwoord te komen zijn de volgende deelvragen opgesteld: *‘Wat is de prevalentie van agressie binnen de leefgroep?’*, *‘Welke vormen van agressie doen zich voor binnen de leefgroep?’*, *‘Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de begeleider?’*, *‘Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de jongeren?’*, *‘Hoe wordt er op dit moment herstelgericht gewerkt binnen de organisatie?’* en *‘Welke specifieke herstelgerichte interventies worden toegepast na agressie-incidenten in de jeugdzorg?’*.

2 Literatuurstudie

In dit onderdeel, de literatuurstudie, wordt eerst het theoretische kader geschetst rond de doelgroep. Vervolgens wordt het begrip agressie uitgebreid besproken. En tot slot wordt het concept herstelgericht werken toegelicht in al zijn aspecten.

2.1 Doelgroep omschrijven

De Schaal voor Emotionele Ontwikkeling (SEO) van Došen is een belangrijke schaal die gebruikt wordt binnen de leefgroep om inzicht te krijgen in het gedrag van de jongeren. Dit model helpt bij de inschatting van cliënten op emotioneel vlak en helpt bij de ontwikkeling van een passende begeleidingsstijl hierbij. De schaal voor emotionele ontwikkeling is onderverdeeld in 5 fases: fase 1 – adaptatiefase (0-6 maanden), fase 2 – eerste socialisatiefase (6-18 maanden), fase 3 – eerste individualisatiefase (18 maanden – 3 jaar), fase 4 – identificatiefase (3-7 jaar) en fase 5 – realiteitsbewustwordingsfase (7-12 jaar). Gemiddeld gezien hebben veel jongeren een lage SEO in vergelijking met hun kalenderleeftijd. De jongeren variëren van SEO fase 1 tot 3. Dit maakt dat zij veel ondersteuning nodig hebben in het ontwikkelen van emotionele en sociale vaardigheden (emotieregulatie, empathie, herkennen van sociale signalen, enz.) en dus een andere aanpak vereisen die niet overeenkomt met wat normaal gesproken passend is voor hun leeftijd. Binnen de leefgroep wordt de handhaving van structuur en grenzen als belangrijk gezien, wat ook aansluit bij de lage SEO van de jongeren en de ondersteuning die zij hierin nodig hebben (Došen, 2015). De aanpak van Bethanië is er vooral op gericht om jongeren een veilige en stabiele omgeving te bieden, die aansluit bij de specifieke noden van de jongeren (Bethanië, z.d.).

Er wordt veel belang gehecht aan de SEO in deze bachelorproef, omdat de lage SEO een invloed heeft op het ontstaan van agressie-incidenten in de leefgroep. Het zorgt ervoor dat veel jongens het moeilijk hebben met het reguleren van hun emoties, maar ook het interpreteren van sociale signalen. Dit kan leiden tot frustratie, overprikkeling of misverstanden, die mogelijks agressief gedrag uitlokken.

2.2 Agressie

2.2.1 Wat is agressie?

Agressief gedrag wordt gekenmerkt door het opzettelijk toebrengen of proberen toebrengen van schade aan een ander persoon, zonder dat deze persoon daar toestemming voor geeft of wenst. Bij agressie is iemands intentie belangrijker dan de daadwerkelijke gevolgen van zijn of haar actie (Gezondheid en wetenschap, z.d.). In Van Dale woordenboeken wordt het woord 'agressie' als volgt beschreven: 'agres-sie: daad waarbij sprake is van vijandigheid, bedreiging met geweld' (Van Dale, 2025). Tilburg (2003, p. 11) omschrijft agressie als: 'Alle vormen van gedrag waarmee een individu iemand anders of zichzelf benadeelt of kwetst, iets stuk maakt.' Er bestaat een spectrum aan definities omtrent agressie, toch zijn de definities gebouwd op dezelfde basis. Deze basis omvat dat agressie alle gedragingen zijn waarbij er bij de ander schade wordt berokkend.

2.2.2 Verschillende vormen van agressie

Agressie kan ingedeeld worden in verschillende vormen: fysieke agressie, verbale agressie, non-verbale agressie, frustratie-agressie en instrumentele agressie (IMK Opleidingen, z.d.). Allereerst fysieke agressie, deze vorm is de meest opvallende en onderzochte vorm van agressie. Dit vooral omdat het direct waarneembaar is en veel schade kan aanrichten, zoals slaan, schoppen, duwen of spugen (Van der Ploeg, 2014). Verbale agressie houdt in dat iemand agressief gedrag vertoont door middel van woorden, zoals schreeuwen, vloeken of beledigen. Daarnaast is er ook non-verbale agressie. Bij deze vorm van agressie maakt de dader gebruik van lichaamstaal om agressief gedrag te tonen, dus zonder woorden. Dit kan zich uiten in intimiderende blikken, gebaren of houdingen. Ook frustratie-agressie kent gevolgen. Deze vorm van agressie ontstaat uit gevoelens van frustratie, woede en machteloosheid en treedt op wanneer iemand een bepaald doel niet kan bereiken of een probleem niet opgelost krijgt. De laatste vorm van agressie is instrumentele agressie. Jongeren die instrumentele agressie vertonen, zetten agressie in om een specifiek doel of resultaat te bereiken. Dit kan bijvoorbeeld het intimideren van een opvoeder zijn of het manipuleren van collega's om de eigen positie te versterken (IMK Opleidingen, z.d.).

2.2.3 Oorzaken van agressie

Agressie-incidenten ontstaan niet uit het niets, er is altijd een oorzaak of reden voor het ontstaan in een bepaalde situatie. De oorzaken van agressief gedrag worden verklaard vanuit het biopsychosociaal model, wat wijst op een samenspel van biologische, psychologische en sociale factoren (Dodge & Pettit, 2003). Het is van belang om deze oorzaken te begrijpen om herstelgericht te kunnen werken met jongeren.

2.2.3.1 *Biologische factoren*

Biologische factoren spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling van agressief gedrag. Deze factoren omvatten genetische en hormonale invloeden, waarbij erfelijke aanleg en hormonale schommelingen kunnen bijdragen aan agressief gedrag (Icoba, z.d.). Neurofysiologische aspecten zijn ook van belang, waarbij bepaalde hersengebieden betrokken zijn bij agressieregulatie. Stimulatie van de amygdala kan bijvoorbeeld leiden tot agressie (Spelbos, z.d.). Daarnaast kunnen lichamelijke factoren zoals pijn, onvervulde basisbehoeften, infecties en bloedsuikerschommelingen agressief gedrag beïnvloeden (Icoba, z.d.). Andere oorzaken zoals mannelijk geslacht, aandachtsproblemen, impulsiviteit en moeilijk temperament kunnen ook onder de biologische factoren geplaatst worden (Didden et al., 2013).

2.2.3.2 *Psychologische factoren*

Psychologische factoren spelen een cruciale rol in de ontwikkeling en uiting van agressief gedrag. Een lage frustratietolerantie maakt individuen vatbaarder voor agressieve reacties wanneer ze geconfronteerd worden met tegenslag. Een beperkt zelfregulerend vermogen van de eigen emoties en een gebrekkige impulscontrole versterkt de kans op agressie, hierdoor hebben mensen het moeilijk met het beheersen van hun emoties in stressvolle situaties (Grenswijs, z.d.). Een negatieve gemoedstoestand en een laag zelfbeeld kunnen ook bijdragen aan agressief gedrag. Gebrek aan perspectief en beperkt inzicht in eigen gedrag (gewetensontwikkeling) en dat van anderen kan ertoe leiden dat sociale situaties fout worden geïnterpreteerd, wat agressie in de hand kan werken. Gebrekkige communicatieve

en probleemoplossende vaardigheden beperken het vermogen om conflicten constructief op te lossen, waardoor agressie sneller ingezet kan worden (Icoba, z.d.). Daarnaast kan de aanwezigheid van een psychiatrisch ziektebeeld, zoals PTSS, persoonlijkheidsstoornis, verslaving, autisme, ... de kans op de uiting van agressief gedrag verhogen (Zorg voor beter, 2024).

2.2.3.3 *Sociale factoren*

Sociale factoren, zoals invloeden uit de omgeving en sociale interacties, spelen een grote rol bij het ontstaan en voortbestaan van agressief gedrag. De sociale omgeving waarin iemand opgroeit, beïnvloedt dit gedrag sterk (Didden et al, 2013). Onderzoek aan de Universiteit van Amsterdam (2016) toont aan dat jongeren die opgroeien in een harmonieus gezin of in een omgeving waar geweld wordt afgekeurd, minder geneigd zijn om agressief gedrag te vertonen. De opgroeicontext is bepalend, zo vergroten opgroeien in ongunstige sociaal-economische omstandigheden en grootgebracht worden door een tienermoeder het risico op agressie (Didden et al., 2013). Eerdere opgedane ervaringen spelen eveneens een cruciale rol. Trauma's uit het verleden, zoals bijvoorbeeld een geschiedenis van agressie en geweld, kunnen een grote invloed hebben op iemands huidige functioneren en de relaties met anderen. Deze ervaringen kunnen leiden tot woede, angst, wantrouwen, maar ook agressief gedrag (Icoba, z.d.).

2.2.4 Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn?

2.2.4.1 *Van de begeleider*

Agressie-incidenten hebben een grote impact op het psychologisch welzijn van begeleiders. Wanneer er agressie is tegenover een begeleider, kunnen psychische klachten de kop op steken. Begeleiders kunnen geconfronteerd worden met stress, frustratie, angst, depressieve gedachten of het kan zelfs tot een burn-out leiden. Begeleiders geven aan zich na een agressie-incident voorval onveilig te voelen ten opzichte van de agressor (Lautenbach, 2023). Ook handelingsverlegenheid is een mogelijk gevolg dat hierbij komt kijken. Begeleiders gaan sneller twifelen aan hun eigen competenties als professional en handelen minder snel

(Icoba, z.d.). Daarnaast leidt een incident soms tot demotivatie van de begeleiders. Dit staat in de weg voor de opbouw van een goede relatie tussen begeleider en jongere (Lautenbach, 2023). Agressie heeft dus een aanzienlijke invloed op begeleiders en kan zelfs leiden tot langdurige uitval (Nederlandse Arbeidsinspectie, z.d.). Langdurige uitval ten gevolge van een agressie-incident werkt personeelstekort dan weer in de hand binnen een organisatie, dit brengt een vicieuze cirkel met zich mee (Lautenbach, 2023).

2.2.4.2 *Van de jongere*

Een agressie-incident heeft niet alleen impact op de begeleider, maar ook de jongere die agressief gedrag vertoont ervaart nadelige gevolgen. De dader of jongere ervaart soms na het incident gevoelens van schuld of schaamte voor zijn daden. Ook wordt er schade aangebracht aan zijn of haar relatie met de begeleider (Icoba, z.d.). Daarnaast kunnen jongeren die agressief gedrag vertonen vaker in de problemen geraken in de voorziening, op school, met de begeleiders, ... Dit allemaal kan leiden tot een vicieuze cirkel waarin het agressieve gedrag en de daaruit voortvloeiende nadelige gevolgen elkaar versterken (Healthcare Group: Yes we can clinics, z.d.).

Het verkrijgen van inzicht in agressie en zijn verschillende aspecten is belangrijk bij het omgaan met de gevolgen ervan, vooral in de context van de bijzondere jeugdhulp. Agressie-incidenten komen regelmatig voor in deze sector en kunnen een negatieve impact hebben op zowel jongeren als begeleiders (Vrijens, 2024). De relaties en het vertrouwen binnen de hulpverlening kunnen beschadigd worden, wat dan de noodzaak benadrukt van het herstelgericht werken.

2.3 **Herstelgericht werken**

2.3.1 Wat is herstelgericht werken?

Herstelgericht werken of restorative practices biedt een kritisch alternatief voor het traditionele delictgericht werken of het bestraffingsmodel. Het richt zich op herstel en verzoening in plaats van uitsluitend bestraffing (Jeugdhulp, z.d.). Daarnaast legt het decreet

jeugddelinquentierecht van 15 februari 2019 sterk de nadruk op herstelrecht en herstelgerichte maatregelen (Kinderrechtencommissariaat, z.d.).

Deprez en Michiels beschrijven in het boek *'Beter samen! Herstelgericht werken in de jeugdhulp'* herstelgericht werken als volgt:

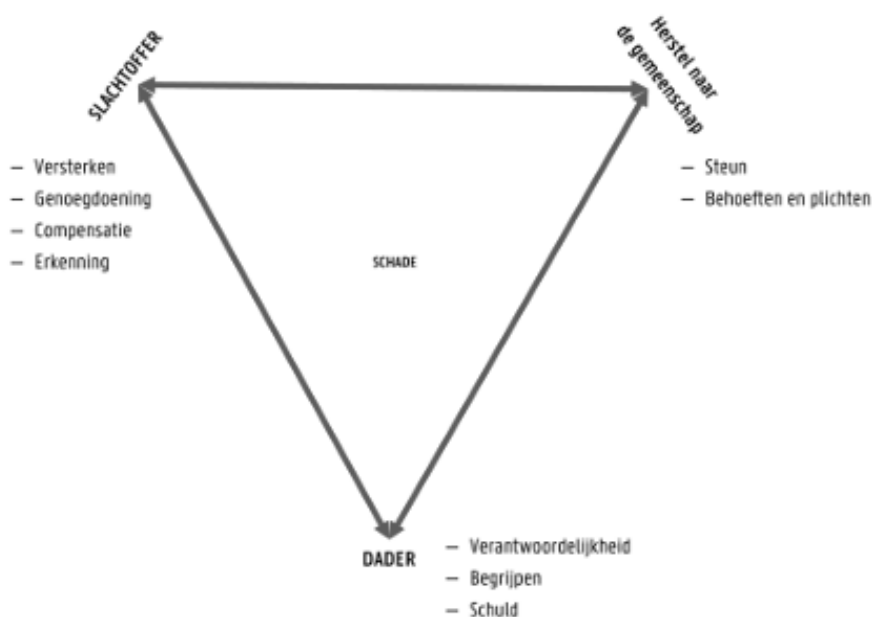
"Herstelgericht werken is een discipline die bijdraagt tot het versterken en herstellen van relaties tussen mensen met als doel het creëren van een veerkrachtig samenleven" (Deprez & Michiels, 2020, p. 17).

Herstelgericht werken is gebaseerd op verschillende principes. Zo gaat deze benadering ervan uit dat iedereen die op het moment betrokken is, verantwoordelijkheid moet opnemen. In een herstelgerichte organisatie wijzen leden elkaar op hun verantwoordelijkheden. In de ideale situatie spreken jongeren elkaar aan op gedrag dat de groep verstoort en benaderen collega's elkaar direct wanneer afspraken niet worden nagekomen. Dit is echter niet altijd vanzelfsprekend. Een tweede principe is dat emoties de motor zijn van herstel. Het is essentieel dat een jongere of begeleider na een emotionele schok de mogelijkheid krijgt om hierover te praten. Daarnaast ligt de focus op het aanpakken van schade, waarbij de nadruk ligt op curatieve maatregelen. Herstelgericht werken verschilt van de traditioneel bestraffende aanpak, door zich te focussen op de veroorzaakte schade en hoe hier verantwoordelijkheid rond opgenomen kan worden om te herstellen. Tot slot richt de herstelgerichte aanpak zich op de gemeenschap, of het nu gaat om een leefgroep, werkplek, buurt of klas, en versterkt deze. De voorgaand beschreven principes vormen samen het fundament voor een effectieve herstelgerichte aanpak (Deprez & Michiels, 2020).

In de kern draait herstelgericht werken om het bevorderen van verbindingen door relaties en netwerken op te bouwen. Normoverschrijdend gedrag hangt vaak samen met het ontbreken van een positieve band tussen dader en slachtoffer (Deprez & Michiels, 2020). In de jeugdhulp is het daarom belangrijk te focussen op verbinding, vooral tussen jongere en begeleider.

2.3.2 Wat is de waarde van herstelgericht werken voor diverse betrokkenen?

Terwijl het traditionele bestraffingsmodel de 'dader' centraal stelt, stelt herstelgericht werken de perspectieven van alle betrokken partijen centraal in de *hersteldriehoek* (zie figuur 1). Zo wordt het perspectief van zowel het slachtoffer (begeleider of een jongere uit de leefgroep), de dader (jongere) als het herstel naar de gemeenschap in acht genomen. Wanneer alle 3 de belanghebbenden betrokken zijn, kan er rekening gehouden worden met al hun behoeften, wat resulteert in volledig herstel (Jeugdhulp, z.d.).

Figuur 1

De Hersteldriehoek (Jeugdhulp, z.d.).

Daarnaast blijkt uit het onderzoek van Marshall (1999) dat de behoeften van slachtoffers, daders en de gemeenschap als geheel met elkaar verbonden zijn, en dat instellingen actief met alle 3 de partijen moeten samenwerken om resultaat te bekomen.

2.3.2.1 De waarde van herstelgericht werken voor de dader

Een van de grondslagen van herstelgericht werken is het voorkomen dat de feiten, bijvoorbeeld een agressie-incident in een leefgroep, in de toekomst nogmaals voorkomen.

Uit onderzoek blijkt dat herstelgericht werken de kansen op herhaling van de feiten van daders vermindert (Leuven Institute of Criminology, 2018). Daarnaast is herstelgericht werken een methode om de dader of jongere verantwoordelijkheid te laten opnemen voor wat hij of zij gedaan heeft (Latimer et al., 2005). Het opnemen van verantwoordelijkheid is een van de principes van herstelgericht werken, beschreven in paragraaf 2.3.1. Uit onderzoek aan het Leuven Institute of Criminology (2018) blijkt dat wanneer er herstelgericht gewerkt wordt met de dader of jongere, er een grotere kans is dat de dader de regels gaat naleven. Ook een meta-analyse over de effectiviteit van herstelrecht toont aan dat daders die deelnamen aan herstelgericht werken, hogere nalevingspercentages hadden dan daders die met het traditionele bestraffingsmodel te maken hadden (Latimer et al., 2005). Herstelgericht werken met jongeren omvat denken over de schade die hij of zij heeft veroorzaakt. Het zet aan om na te denken over de soort schade en de gevolgen ervan, maar ook de schade voor de omgeving. Daarnaast helpt herstelgericht werken jongeren om hun emoties te uiten in plaats van agressief te reageren (Jeugdhulp, z.d.).

2.3.2.2 *De waarde van herstelgericht werken voor het slachtoffer*

Herstelgericht werken heeft een grote waarde voor het slachtoffer op vlak van de verwerking van een agressie-incident. Het biedt ondersteuning voor het verwerken van incidenten en het herstellen van schade op materieel, fysiek en psychisch vlak (Agentschap Opgroeien, z.d.). Herstelgericht werken heeft als gevolg dat slachtoffers minder angst en gevoelens van boosheid ervaren, door de mogelijkheid te krijgen om open en eerlijk te kunnen communiceren. De persoonlijke mening van slachtoffers en het gevoel dat ze ervaren bij de situatie worden erkend binnen het herstelgericht werken (Marshall, 1999). Er is direct contact tussen de dader en het slachtoffer, waardoor het slachtoffer actief kan participeren in het proces. Voor slachtoffers is het vaak belangrijk om zelf te kunnen deelnemen aan het traject van de dader. Door op deze manier te werken wordt empowering toegepast op het slachtoffer, omdat hij/ zij controle heeft over hun eigen dialoog. Daarnaast kunnen slachtoffers door herstelgericht te werken te weten komen waarom de dader bepaalde dingen heeft gedaan. Dit draagt bij aan de behoefte aan de waarheid (Marshall, 1999). Herstelgericht werken biedt dus tal van voordelen voor het slachtoffer, de begeleider of een jongere in de leefgroep. Vergeleken met slachtoffers die deelnemen aan het

traditionele bestraffingsmodel, zijn slachtoffers die deelnemen aan herstelgerichte processen opvallend meer tevreden (Latimer et al., 2005).

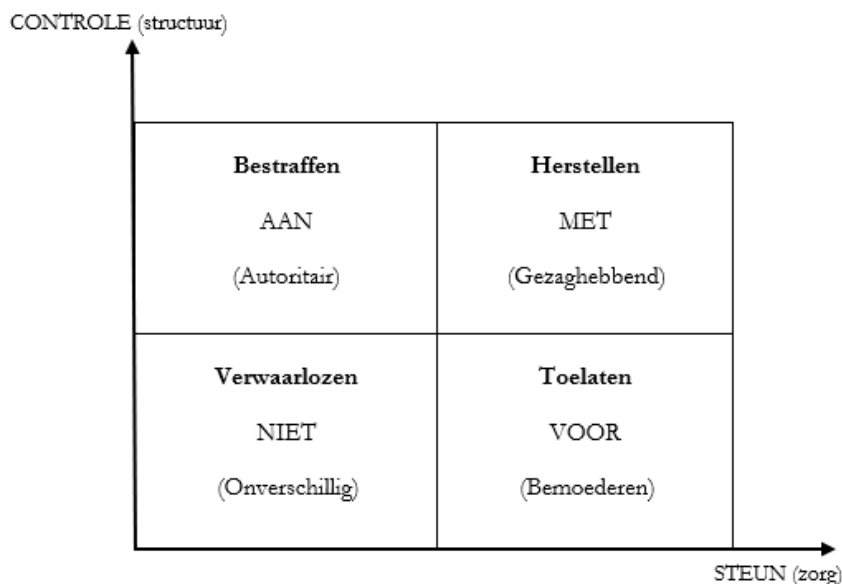
2.3.2.3 *De waarde van herstelgericht werken voor de gemeenschap*

De sociale context van de dader is cruciaal voor het herstelproces. Het betrekken van familie en vrienden vergroot de effectiviteit van herstel en stimuleert naleving van afspraken. Betrokkenheid van vertrouwde personen zorgt bovendien voor sociale controle en motiveert de dader om oprecht deel te nemen aan het proces (Gabbay, 2005). Zoals gebleken uit voorgaande informatie richt herstelgericht werken zich op het versterken van de gemeenschap, dit is een van de principes van herstelgericht werken (zie paragraaf 2.3.1). Dit kan ervoor zorgen dat er sterkere sociale banden worden ontwikkeld en kan een verhoogd gevoel van samenhang teweegbrengen (Deprez & Michiels, 2020). Door in te zetten op herstelgericht werken wordt verdere escalatie en herhaling van de gepleegde feiten verminderd. Daarnaast voorkomt het dat zaken te snel uit de hand lopen binnen het juridische rechtssysteem (Marshall, 1999).

2.3.3 Herstelgericht werken als praktijkgerichte orthopedagoog

De houding van een praktijkgerichte orthopedagoog in het werkveld uit zich in een aantal specifieke herstelgerichte eigenschappen. Als eerste is er het belang van de verbindende houding. Jongeren die sterke verbindingen hebben met de mensen om hen heen, hebben minder kans om destructief gedrag te vertonen. Terwijl jongeren die in de bijzondere jeugdzorg terechtkomen, vaak jongeren zijn die een gebrek aan verbinding ervaren. Het is dus van belang om als praktijkgerichte orthopedagoog verbindend te werken met jongeren (Deprez & Michiels, 2020). Ook is een verantwoordelijke houding in het werkveld van belang. Begeleiders moeten verantwoordelijkheid nemen voor eigen acties of uitspraken, maar ook voor de jongeren die ze begeleiden. Aansluitend bij de verantwoordelijke houding komt de reflecterende houding kijken. Het gaat erom dat begeleiders nadenken over hun eigen handelen en niet direct de fout leggen bij de jongeren. Het gaat om de durf om de expertrol los te laten, jezelf kwetsbaar op te stellen en te reflecteren over juist en fout (Deprez & Michiels, 2020).

Het Social Discipline Window is een model ontwikkeld door Wachtel en McCold dat 4 basishoudingen illustreert. Het model is een raster dat gebouwd is op 2 assen: controle/ grenzen stellen en ondersteuning/ zorg bieden. Deze assen creëren 4 kwadranten die verschillende houdingen illustreren om te reflecteren over het handelen in bepaalde situaties (Wright, 2019).

Figuur 2

Het Social Discipline Window (Deprez & Michiels, 2020).

Het kwadrant 'AAN' weerspiegelt hoge controle en lage ondersteuning en wordt gezien als bestraffen (autoritair). 'VOOR' staat voor het kwadrant met lage controle en hoge ondersteuning en valt terug op toelaten, bemoederen (permissief). Het kwadrant 'NIET' drukt lage controle en lage ondersteuning uit en wordt beschouwd als verwaarlozen (onverschillig). Het laatste kwadrant is het meest effectieve en meest passende bij het herstelgericht werken, het 'MET'-kwadrant. Dit deel benadrukt hoge controle en hoge ondersteuning (gezaghebbend en herstellend). Een houding gebaseerd op herstelgericht werken geeft dus voldoende structuur en gepaste zorg aan de jongere. De begeleider in de leefgroep laat de jongere participeren in het proces. Het is belangrijk als begeleider om je niet als expert of alwetende professional op te stellen, maar als betrokken authentieke begeleider (Wright, 2019).

2.3.4 Welke specifieke herstelgerichte interventies worden toegepast na een agressie-incident?

Herstelgerichte methodieken of interventies moeten altijd aan bepaalde criteria voldoen. Zo moeten methodieken doelgericht, systematisch, procesmatig en bewust zijn. Er zijn verschillende interventies die onder herstelgericht werken vallen (Deprez & Michiels, 2020). Hoewel er meer methodieken beschikbaar zijn, worden in deze context specifiek de methodieken besproken die relevant zijn voor de doelgroep. De methodieken die niet relevant zijn, staan in bijlage 10.

2.3.4.1 Life Space Crisis Intervention (LSCI)

Life Space Crisis Intervention (LSCI) is een methodiek die wordt ingezet om jongeren in crisissituaties te begeleiden. Na een agressie-incident kan LSCI ingezet worden als herstelgerichte interventie, omdat het de crisis gebruikt als kans om te reflecteren. LSCI valt onder de term herstelgerichte methodiek, vermits ervoor gekozen wordt om samen met de jongere het pad te bewandelen. Ook richt LSCI zich op emoties. Zoals eerder vermeld is een van de principes van herstelgericht werken dat 'emoties de motor zijn van herstel' (zie paragraaf 2.3.1) (Long et al., 2022).

Long, Wood en Felser beschrijven in het boek 'Praten met kinderen en jongeren in crisissituaties' LSCI als:

“Life space crisis intervention is een set vaardigheden voor traumasensitieve zorg gebaseerd op de werking van de hersenen en het opbouwen van relaties die volwassenen helpt om probleemsituaties om te zetten in leermomenten voor jongeren die onaangepast gedrag vertonen” (Long et al., 2022, p.23).

Het doel van LSCI is om van crisissituaties naar leermomenten te gaan door het bieden van inzicht in het gedrag van jongeren. Daarnaast vertonen jongeren vaak onbewust bepaald gedrag, LSCI helpt bij de bewustmaking van dit gedrag. De interventie verloopt in 6 fasen: fase 1: ontladen van emoties, fase 2: het opbouwen van een tijdlijn om de situatie te

reconstrueren, fase 3: het identificeren van het centrale thema, fase 4: het creëren van inzicht in de eigen rol en patronen, fase 5: het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden, en fase 6: de uiteindelijk terugkeer naar de groep (Long et al., 2022).

Beeldvorming over de mogelijkheden en moeilijkheden van de jongeren is essentieel om aan de slag te kunnen gaan met LSCI. Binnen LSCI is sinds de laatste jaren een nieuw verkort programma opgesteld dat LSCI toepast op kinderen met een ontwikkelingsachterstand, zoals in dit geval in leefgroep Zuidwester (jongeren met een lager emotioneel ontwikkelingsniveau). De verkorte LSCI bestaat uit 3 algemene fasen in plaats van 6 uitgebreide fasen (Long et al., 2022). Allereerst de PRAAT-fase, deze omvat fase 1, 2 en 3 van de volledige LSCI methodiek. Dit wijst op praten over het incident en het probleem. Het omvat het ontladen van heftige gevoelens zodat jongeren meer vat krijgen op de werkelijkheid. Hierbij is het belangrijk om woorden te gebruiken om situaties en handelingen van zichzelf en anderen te beschrijven in plaats van gedrag. Daarnaast is het zinvol om de gebeurtenissen te ordenen in een tijdlijn (Wat is er eerst gebeurd? Wat vond er vervolgens plaats? Wat is het laatste feit?). De tweede fase is de OPLOS-fase, deze omvat fase 4 en 5 van de volledige LSCI methodiek. Dit verwijst naar het uitwerken van een oplossing door een nieuw gedrag te kiezen. In deze fase laat je de jongere zien dat er mogelijkheden zijn om de situatie te verbeteren, zoals bijvoorbeeld het aanleren van nieuwe gedragingen. Dit omvat het communiceren van het nieuwe gedrag naar de jongeren toe, het proberen en het oefenen van dit nieuwe gedrag. Tenslotte fase 3, de LACH-fase, deze omvat fase 6 van de volledige LSCI methodiek. De fase houdt in: het versterken van de eigenwaarde en lachen. Hierbij wordt er erkend dat er positieve gevoelens zijn ontstaan door de oplossing van het probleem en wordt er gelachen om de situatie luchtiger te maken (Long et al., 2022).

De waarde van LSCI voor de betrokkenen (zie paragraaf 2.3.2) valt terug op het direct contact tussen dader en slachtoffer. LSCI benadrukt het belang van een gezamenlijke inspanning van beide partijen voor de aanpak van een situatie of conflict. Dit wijst op de actieve participatie van het slachtoffer en de dader, waardoor de dader aangezet wordt om over de schade en al zijn componenten na te denken. Daarnaast wordt de dader ook

aangezet om verantwoordelijkheid op te nemen.

2.3.4.2 Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet

Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet, ontwikkeld door Haim Omer, is een vernieuwende methodiek over de omgang met probleemgedrag bij kinderen en jongeren. Haim Omer stelt zich de vraag hoe er effectief omgegaan kan worden met verbale en fysieke agressie, het overtreden van regels, fugues en ander grensoverschrijdend gedrag, zonder dat de situatie escaleert (Agentschap opgroeien, z.d.). Deze methodiek valt terug op belangrijke vaardigheden. Zo ligt de focus op aanwezigheid, zelfcontrole, het voorkomen van escalatie en het uitbouwen van steunnetwerken (Universiteit Antwerpen, z.d.). In plaats van het gebruik van macht, handelen begeleiders vanuit kracht. Door te focussen op kracht zet je in op de relatie met de jongere. De interventie bevat verschillende acties die je kan ondernemen als je handelt volgens de Nieuwe Autoriteit, zoals de aankondiging, de sit-in, de relatiegebaren, het inschakelen van steunfiguren, de telefoonronde, enzovoort (De Wiekslag vzw, 2017). Het is een aanpak die breed inzetbaar is, van problematieken zoals schoolweigering of drugsproblematiek tot agressie en zelfmoordneigingen (Van Raemdonck et al., 2019).

Een concreet voorbeeld van een interventie binnen Geweldloos Verzet is de sit-in. Hierbij gaan de begeleiders in stilte de kamer binnen van de jongere om een duidelijke boodschap van verzet te brengen tegen het voorgevallen incident. Dit gebeurt op een niet-escalerende manier, zonder discussie. Na een incident kloppen 2 begeleiders aan en gaan rustig op de grond zitten in de kamer van de jongere gedurende 10 minuten. Het is belangrijk om het kort te houden, door de korte aandachtsspanne van de jongeren in de leefgroep. Het slachtoffer kan ook aansluiten, vaak is dit de begeleider. Ze vertellen de jongere dat ze er even bij komen zitten en geven de volgende boodschap: *'X (jongere), we zijn hier nu omdat er deze morgen een incident plaatsvond waarbij je begeleider Y geduwd en uitgescholden hebt. Dit accepteren we niet. We zullen wachten totdat jij een voorstel op tafel legt zodat dit niet meer zal gebeuren.'* Na het geven van de boodschap laten de opvoeders de jongere zelf nadenken over een oplossing. Als er geen oplossing komt binnen de tijd, verlaten de opvoeders de kamer met het vertrouwen dat de jongere later met een voorstel komt.

Belangrijk is dat de sit-in niet wordt gezien als straf, maar als boodschap (Van Raemdonck et al., 2019).

Een ander voorbeeld van een concrete interventie binnen geweldloos verzet is de aankondigingsbrief. Hierin schrijven de begeleiders samen een brief naar de jongere, met als doel om de jongere te laten voelen dat het gedrag niet geaccepteerd wordt. De brief wordt voorgelezen door de begeleider. Enkele belangrijke dingen staan hierin geschreven. Zo begint de brief met een positief element, bijvoorbeeld: *We zien dat je erg je best doet in de leefgroep en behulpzaam bent naar anderen toe. Ook ons help je regelmatig in de keuken, dat appreciëren we enorm!* Hierna volgt een beschrijving van het onaanvaardbare gedrag, dit wordt beschreven met een concreet voorbeeld. Verder vertelt de begeleider in de brief dat de situatie op een geweldloze manier wordt opgelost. En is het belangrijk om niet in discussie te gaan, maar rustig te blijven. De begeleiders vermelden in de brief dat ze steun gaan zoeken bij anderen (familie, collega's of het netwerk) met als doel samen het gedrag aan te pakken. Ten slotte wordt er op een positieve noot geëindigd en wordt benadrukt dat er samen een zoektocht plaatsvindt naar een oplossing en benadrukt de begeleider dat hij/zij de jongere niet opgeeft (Van Raemdonck et al., 2019).

Wanneer de beschreven waarde voor betrokkenen uit paragraaf 2.3.2 toegepast wordt op deze herstelgerichte tool, dan zijn er factoren die overeenkomen. Geweldloos Verzet helpt de dader om verantwoordelijkheid op te nemen voor het gestelde gedrag. Door methoden zoals de sit-in worden jongeren aangemoedigd om na te denken over hun acties, de schade die ze hebben veroorzaakt en hoe ze dit kunnen herstellen. Er is direct contact met het slachtoffer en de dader, maar Geweldloos Verzet is meer gericht op de dader. Bij het slachtoffer wordt niet expliciet aandacht gegeven aan de emotionele kant.

2.3.4.3 De Sorrybox

De Sorrybox is een laagdrempelige online tool die kinderen en jongeren ondersteunt bij het aanbieden van hun excuses na een incident, bijvoorbeeld agressie. Met ondersteuning van de Sorrybox kunnen ze een sorrybrief schrijven, een sorrystrip maken, een rap componeren, een sorrykleurplaat maken, een groovebox en een videokanaal creëren. Deze methode tot

herstel kan samen met de dader gedaan worden of kan de dader zelfstandig doen. De tool biedt ook inzicht in het gedrag van kinderen en jongeren (Icoba, z.d.).

Wanneer de beschreven waarde voor betrokkenen uit paragraaf 2.3.2 toegepast wordt op deze herstelgerichte tool, dan zijn er factoren die overeenkomen. De Sorrybox moedigt de dader of jongere aan om verantwoordelijkheid op te nemen voor hun gedrag door middel van creatieve methoden zoals een strip, rap, sorrybrief, ... Daarnaast helpen de creatieve methoden bij de emotionele verwerking van het incident en de erkenning van de schade en gevolgen van de dader. Hoewel de Sorrybox zich richt op het herstel naar de begeleider of betrokkene toe, is er geen expliciete focus op de directe interactie of relatie tussen dader en slachtoffer. Herstelgericht werken benadrukt het belang van slachtoffers om hun waarheid te delen en emotioneel te verwerken wat hen is aangedaan, maar deze tool richt zich meer op de dader.

2.3.4.4 Interventiemethode Incidenten (IMI)

De Interventiemethode Incidenten is een gestructureerde methode die herstelgericht werkt met begeleiders, waarbij begeleiders agressie-incidenten uit de dagelijkse praktijk bespreken. Deze methodiek wordt samen uitgevoerd met het team van begeleiders en duurt maximaal 60 minuten. De methode richt zich niet alleen op grote, maar juist ook op kleinere agressie-incidenten, zodat deze niet opstapelen en tot overbelasting van de begeleiders leiden. Het doel van deze herstelgerichte methodiek is het geven van erkenning en herkenning aan begeleiders. Daarnaast streeft het ernaar om te reflecteren over agressie-incidenten, om op deze manier te kijken naar wat er beter kan of wat er al goed gaat (Icoba, z.d.). De IMI verloopt in een aantal vaste stappen. Zo begint de methodiek met een inventarisatie van de meegemaakte agressie-incidenten van de afgelopen periode. Begeleiders delen kort de incidenten die zij hebben meegemaakt. Vervolgens wordt in het team bepaald welk incident verder besproken wordt. De betrokkene vertelt dan uitgebreid over het gekozen incident en er wordt een incidentomschrijving gemaakt. Het team luistert aandachtig naar de situatie en de gevoelens van de betrokkene hierbij en stelt vragen waar nodig om het incident goed te begrijpen. Het is hierbij belangrijk dat er geen oordeel wordt uitgesproken en dat er nog niet direct tot oplossingen gekomen wordt. Eerst moet er een

algemeen beeld geschetst worden van het incident. Vervolgens vat het team samen waar het incident om draait en wordt er geluisterd naar mogelijke oplossingen en wensen bij de betrokkene. Het is belangrijk om de emotionele verwerking van de betrokkene mee te nemen in het gesprek. Verder wordt er een lijst gemaakt met voor- en nadelen van de oplossingen. In het team worden ze uitvoerig besproken, waarbij iedereen zijn mening mag uiten. Wat zijn mogelijke oplossingen of manieren om met soortgelijke situaties om te gaan in de toekomst? Tot slot worden er concrete afspraken gemaakt over wie welke acties onderneemt en binnen welke termijn. De voortgang van deze afspraken wordt op een volgend moment geëvalueerd. Op het einde van de IMI wordt ook besproken wanneer dit moment zal plaatsvinden (Icoba, z.d.).

De waarde van deze herstelgerichte methodiek voor het slachtoffer of de begeleider (zie paragraaf 2.3.2.2) blijkt uit verschillende aspecten. De IMI biedt begeleiders ondersteuning in de verwerking van het agressie-incident. Deze methodiek geeft begeleiders de kans om open en eerlijk te communiceren over het incident. De persoonlijke mening van de begeleiders en hun gevoelens bij de situatie worden daarnaast ook erkend. Hoewel de IMI zich richt op het herstel naar de begeleiders toe, is er geen expliciete focus op de directe interactie of relatie tussen dader en slachtoffer. Terwijl er voorgaand, in paragraaf 2.3.2.2, wordt aangegeven dat dit een belangrijke waarde is voor het slachtoffer of de begeleider.

3 Methodologie

Om een antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvraag: *‘Hoe kan Bethanië het herstelgericht werken na agressie-incidenten binnen de organisatie individualiseren?’*, zijn de volgende methoden opgesteld.

3.1 Observatie

Doel & uitvoering van observaties

Voor het verkrijgen van inzicht in agressie-incidenten en het herstelgericht werken binnen de leefgroep wordt gekozen voor observaties als dataverzamelingsmethode. Deze observaties bieden directe, objectieve informatie over het gedrag en de interacties tijdens en na agressie-incidenten. Via deze methode wordt er data verzameld om een antwoord te formuleren op de volgende deelvragen: *‘Hoe wordt er op dit moment herstelgericht gewerkt binnen de organisatie?’*, *‘Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de begeleider?’*, *‘Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de jongeren?’*, *‘Welke specifieke herstelgerichte interventies worden toegepast na agressie-incidenten in de jeugdzorg?’*, *‘Welke vormen van agressie-incidenten doen zich voor binnen de leefgroep?’* en *‘Wat is de prevalentie van agressie binnen de leefgroep?’*.

In totaal vinden er 3 soorten observaties plaats: een niet-participerende observatie van agressie-incidenten, een niet-participerende observatie van het herstel na deze incidenten en een participerende observatie van agressie-incidenten. Deze dataverzamelingsmethode bestaat uit een aantal deelactiviteiten. De onderzoeker start het proces met het opstellen van observatieschema's aan de hand van de literatuur, dan volgt er een toetsing en evaluatie bij de stagementor en bachelorproefcoördinator. Hierna volgt de uitvoering van de observaties. De observatieperiode van de niet-participerende observaties (agressie-incidenten en herstel) start bij de aanvang van de stage op 17 februari 2025 en loopt tot 23 maart 2025, dus gedurende 5 weken wordt er geobserveerd. Bij de participerende observatie wordt er over een periode van 5 dagen geobserveerd, van 12 mei 2025 tot 16 mei 2025.

Wijze van observeren

Er wordt gekozen voor gestructureerde observaties, aan de hand van observatieschema's. Deze schema's geven exact aan welke aspecten geobserveerd moeten worden. Er is een observatieschema opgesteld voor de niet-participerende observatie van agressie-incidenten (zie bijlage 8) en voor na de geobserveerde agressie-incidenten, het herstel (zie bijlage 9). Tenslotte is er voor de participerende observatie van agressie-incidenten een schema opgesteld waarin de onderzoeker het aantal incidenten turft (zie bijlage 12). De respondenten bij deze observaties zijn de jongeren uit de leefgroep, de begeleiders en eventueel betrokken externe figuren. Bijlage 13 bevat een voorbeeld van een ingevuld observatieschema van de niet-participerende observatie, specifiek van agressie-incident 2. Van dit incident wordt in bijlage 14 het geobserveerde herstel weergegeven.

Dataverwerkingsmethoden

De ruwe kwalitatieve data die door middel van de niet-participerende observaties (agressie-incidenten en herstel) wordt verkregen, wordt verwerkt door de methoden categoriseren en horizontaal vergelijken te combineren. De observatieschema's bevatten categorieën die voor de analyse al zijn vastgesteld, op basis van de verworven inzichten uit de literatuur en de praktijk. Vervolgens worden deze categorieën gebruikt als basis voor de horizontale vergelijking. Beide observaties worden verwerkt in één gezamenlijk schema, omdat deze niet los staan van elkaar. De kwantitatieve data die wordt verkregen uit de participerende observatie wordt verwerkt door de aantallen te berekenen. Het aantal turfstreepjes wordt geteld, om inzicht te krijgen in het aantal incidenten op een periode van 5 dagen. Daarnaast worden de aantallen omgezet in een staafdiagram, op deze manier is er een overzicht van de verschillende vormen van agressie.

3.2 Interview

Opbouw & doel interview

De interviews bestaan uitsluitend uit open vragen. De reden waarom er voor open vragen is gekozen, is omdat op deze manier meer diepgang gecreëerd kan worden in de antwoorden. Er zijn 4 soorten interviews opgesteld, namelijk 4 interviews met begeleiders van de leefgroep, een interview met de agressiecoach van de Oever (vergelijkbare organisatie), een

interview met een expert van LSCI en een interview met een expert van Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet. De opstelling van de interviewvragen is te vinden in de bijlagen, respectievelijk bijlage 5, 6 en 7.

De interviews met de begeleiders zijn opgesteld om meer inzicht te krijgen in de deelvraag ‘Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de begeleider?’, door de gevonden literatuur over het welzijn van een begeleider na een agressie-incident te toetsen aan de praktijk. Daarnaast wordt herstelgericht werken uitgebreid bevraagd. Het interview met de Oever is opgesteld om meer inzicht te krijgen in hoe een andere, soortgelijke organisatie aan de slag gaat met herstelgericht werken. Om op deze manier inspiratie op te doen voor het beantwoorden van de effectieve onderzoeksvraag. Tenslotte hebben de interviews met de experts van herstelgerichte methodieken, LSCI en Nieuwe Autoriteit, als doel inzicht te geven in de volgende deelvraag: ‘Welke specifieke herstelgerichte interventies worden toegepast na agressie-incidenten in de jeugdzorg?’. Verder gaat het om inzicht in de toepasbaarheid van de methodieken bij deze doelgroep en over tips hoe deze in te zetten in de praktijk. Daarnaast wordt een interview gedaan met als doel een koppeling te maken tussen praktijk en literatuur. In de literatuur wordt de waarde van het herstelgericht werken beschreven, komt deze waarde ook terug in de praktijk?

Uitvoering interviews

Deze dataverzamelmethode bestaat uit een aantal deelactiviteiten. Eerst wordt de interviewleidraad van de verschillende interviews opgesteld op basis van de literatuur. Vervolgens worden de leidraden getoetst bij de bachelorproefcoördinator. Daarna gaat de onderzoeker op zoek naar begeleiders die open staan voor een interview. Vervolgens wordt er gezocht naar een organisatie met een gelijkaardige doelgroep en problematieken, en zo wordt uiteindelijk gekozen voor De Oever. Verder wordt er via de school een mail gestuurd naar 2 experts, een op vlak van LSCI en de andere omtrent Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet. Ten slotte volgen de interviews.

Dataverwerkingsmethoden

Eerst wordt er een transcriptie gemaakt van alle interviews, zodat er een schriftelijke versie is van alles wat er gezegd is. Vervolgens worden de transcripties zorgvuldig doorgenomen.

De interviews met de experts van LSCI en Nieuwe Autoriteit en het interview met de agressiecoach van de Oever worden open gecodeerd. Door deze dataverwerkingsmethode te hanteren wordt er een overzicht gegeven van de belangrijkste onderwerpen en thema's die uit de interviews naar voren komen. Bij de interviews met begeleiders vindt een horizontale vergelijking plaats.

3.3 Enquête

Opbouw & doel enquête

De enquêtes bestaan voornamelijk uit gesloten vragen, aangevuld met enkele open vragen. Er is bewust gekozen voor gesloten vragen, omdat dit de vergelijkbaarheid van de antwoorden vergroot aangezien iedereen uit dezelfde antwoordmogelijkheden kiest. Bovendien maakt deze vraagvorm het mogelijk om theoretische inzichten uit de literatuur te toetsen aan de praktijk, door ze in antwoordmogelijkheden te gieten. Er zijn 2 versies opgesteld: één enquête gericht op de jongeren van leefgroep Zuidwester (zie bijlage 4) en één gericht op het team Zuidwester (zie bijlage 3). De teamgerichte enquête is daarnaast ook verspreid onder verschillende organisaties, om zo een breder inzicht te geven aan dit onderzoek. De geselecteerde organisaties zijn niet lukraak gekozen, maar zijn vergelijkbaar met de doelgroep van Bethanië. In totaal wordt de enquête doorgestuurd naar 8 organisaties. Een overzicht van deze organisaties en de link met Bethanië is terug te vinden in bijlage 11. De enquête gericht op de jongeren is ingevuld door 7 respondenten en is afgestemd op hun mogelijkheden: de vragen zijn eenvoudig geformuleerd, de enquête is kort en er worden emoticons gebruikt om gevoelens op een toegankelijke manier te bevragen. De enquête gericht op het team Zuidwester bevat 9 respondenten. De enquête betreffende vergelijkbare organisaties bevat 16 respondenten.

Op basis van de antwoorden van de enquête gericht op het team wil de onderzoeker inzicht krijgen in het welzijn van het team en de begeleiders na een agressie-incident, alsook inzicht in het agressie-incident en het herstel na het incident. Concreet biedt de enquête gericht op het team antwoord op de volgende deelvragen: 'Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de begeleider?', 'Hoe wordt er op dit moment herstelgericht gewerkt binnen de organisatie?', 'Wat is de prevalentie van agressie binnen de leefgroep?'

en 'Welke vormen van agressie-incidenten doen zich voor binnen de leefgroep?'. Zowel in de observaties als in de enquête wordt onderzoek gedaan naar de vormen van agressie, om een breder inzicht te verkrijgen: enerzijds in welke vormen het team ervaart (enquête), en anderzijds in hoe deze vormen zich in de praktijk uiten (observaties). De antwoorden van de enquête gericht op de jongeren bieden dan weer antwoord op de deelvraag: 'Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de jongeren?'. Daarnaast geeft deze enquête inzicht in de prevalentie van agressie-incidenten door de volgende enquêtevragen: 'Heb je ooit agressief gedrag vertoond?' en 'Wanneer was het laatste agressie-incident?'. Ook het herstel wordt bevraagd in de enquête, wat een antwoord biedt op de deelvraag: 'Hoe wordt er op dit moment herstelgericht gewerkt binnen de organisatie?'.

Uitvoering enquête

Deze methode omvat verschillende deelactiviteiten. Allereerst is een eerste versie van de beide enquêtes opgesteld aan de hand van de literatuur, vervolgens zijn deze getoetst bij de bachelorproefcoördinator en de enquête gericht op de jongeren is bovendien getoetst bij de begeleiders van de leefgroep. Daarna zijn de enquêtes met de verkregen feedback geoptimaliseerd en doorgestuurd naar de betrokken actoren.

Dataverwerkingsmethoden

De kwantitatieve en kwalitatieve data die voortkomen uit de enquêtes worden automatisch verwerkt in een excel document en per vraag verwerkt Google Form deze in figuren en tabellen. De enquêtes gericht op de jongeren, team Zuidwester en gelijkaardige organisaties worden apart verwerkt.

3.4 Beeldvorming

Opbouw & doel beeldvorming

Beeldvorming is een methodische aanpak die gebruikt wordt in dit onderzoek om op een systematische manier informatie te verzamelen over de cliënten DD, DJ en JVdd. Deze cliënten zijn specifiek geselecteerd, in overleg met het team, omdat er bij hen vaker sprake is van agressie. De beeldvorming vindt plaats op basis van observaties, gesprekken met

jongeren en collega's en dossierkennis. Specifiek is de beeldvorming gebaseerd op de volgende factoren: leeftijd, persoonlijkheid, emotieregulatie, de SEO, de gewetensontwikkeling en de vraag: wat heeft de jongere nodig om tot herstel te komen? Deze beeldvorming biedt inzicht in belangrijke factoren van de jongeren, die essentieel zijn om mee te nemen in de zoektocht naar het individualiseren van het herstelgericht werken. Bovendien biedt het ondersteuning in het uiteindelijk formuleren van een antwoord op de onderzoeksvraag.

Uitvoering beeldvorming

Deze dataverzamelmethode bestaat uit een aantal deelactiviteiten. Allereerst wordt er onderzocht welke factoren van belang zijn om mee te nemen in de individualisering van het herstelgericht werken met jongeren. Aan de hand van zowel de literatuur als het praktijkonderzoek (observaties, enquêtes en interviews) worden de voorgaande factoren opgesteld. Vervolgens legt de onderzoeker deze factoren voor aan de mentor en bachelorproefcoördinator ter toetsing. Ten slotte start de effectieve beeldvorming, waarbij per factor een tekst wordt uitgewerkt.

Dataverwerkingsmethode

De beeldvorming wordt verwerkt door de factoren als basis te gebruiken om de verkregen data voor DJ, DD en JVdd horizontaal te vergelijken.

4 Resultaten

Na de dataverzameling en -verwerking volgt hier de analyse van de relevante resultaten. De resultaten worden beschreven per dataverzamelingsmethode in een doorlopende tekst, met ondersteuning van relevante grafieken, tabellen, citaten, enzovoort. Op basis van deze analyses wordt op het einde een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvraag.

4.1 Observaties

Hieronder worden de resultaten van de verschillende observatievormen gezamenlijk besproken. Het gaat hierbij om de niet-participerende observaties van agressie-incidenten en herstel, gecombineerd met de participerende observaties van agressie-incidenten.

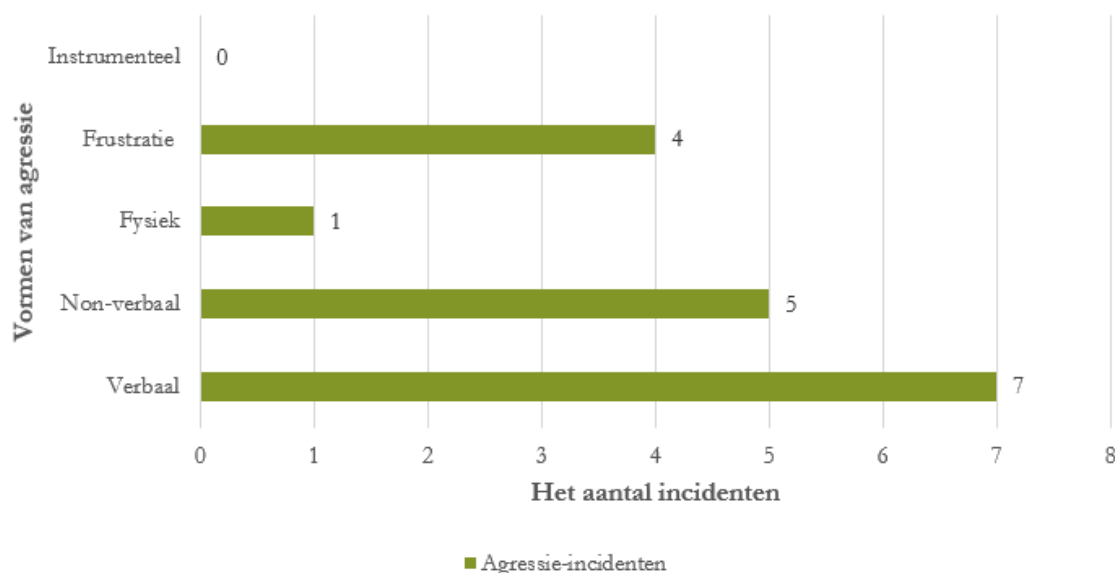
Tijdens een niet-participerende observatieperiode van 5 weken worden er in totaal 7 agressie-incidenten geregistreerd binnen leefgroep Zuidwester. In deze periode zijn er 2 weken waarin er geen agressie-incidenten plaatsvinden. Dit betekent dat de 7 incidenten zich in een tijdspanne van 3 weken voordoen. In week 1 vinden er 2 agressie-incidenten plaats, in week 2 zijn het er 3 en in week 5 doen zich 2 agressie-incidenten voor op één dag. De incidenten vinden dus heel gespreid plaats, er is geen vast stramien van voorkomen. Uit deze data blijkt wel dat agressie-incidenten een actueel gegeven zijn binnen de leefgroep. De participerende observatie illustreert dezelfde bevinding. Deze laat zien dat er over een periode van 5 dagen 17 agressie-incidenten plaatsvinden in de leefgroep. Hoewel beide observaties wijzen op een hoge prevalentie van agressie-incidenten, is er een opvallend verschil in het aantal waargenomen incidenten. Tijdens de participerende observatie zijn aanzienlijk meer incidenten geregistreerd dan bij de niet-participerende observatie. Dit valt terug op de betrokkenheid van de observator in de participerende observatie.

Tijdens de niet-participerende observatie doen zich diverse vormen van agressie voor. Zo is verbale agressie een veelvoorkomende vorm, namelijk bij 7 van de 7 incidenten. Hetzelfde komt terug bij frustratie-agressie, dit komt ook bij 7 van de 7 incidenten voor. Daarnaast komt non-verbale agressie voor bij 4 van de 7 incidenten. Fysieke agressie is minder voorkomend in de leefgroep, namelijk bij 3 van de 7 incidenten. Tenslotte instrumentele agressie, deze vorm komt amper voor. Tijdens de observaties duikt deze vorm slechts in 1

van de 7 incidenten op. Daarnaast geeft ook de participerende observatie inzicht in de diverse vormen die zich voordoen in de leefgroep, zie tabel 1 hieronder. Net zoals bij de niet-participerende observatie blijkt dat verbale agressie een veelvoorkomende vorm is. Deze komt namelijk 7 keer voor tijdens de observaties. Ook non-verbale en frustratie-agressie duiken regelmatig op, respectievelijk 5 en 4 keer. Fysieke en instrumentele agressie daarentegen zijn vormen die minder voorkomen. Fysieke agressie is één keer voorgekomen en instrumentele agressie is niet voorgekomen.

Tabel 1

Welke vormen van agressie komen er in de periode van 12/05 tot 16/05 voor?

Ook wordt tijdens de niet-participerende observaties gekeken naar de reactie van de betrokkenen. Uit deze observaties blijkt dat begeleiders een breed scala aan emotionele reacties vertonen op agressie-incidenten, dit is persoonsafhankelijk. Schrik en verbijstering (grote ogen, schokkende blik, terugdeinzen, bevroren) zijn veelvoorkomende reacties. Daarnaast is angst ook zichtbaar, zoals trillende benen, en twijfel over de juiste aanpak komt ook naar voren. Hoewel sommige begeleiders schrikken of angst ervaren, slagen ze erin kalm te blijven en de verwachtingen naar de jongere toe rustig te blijven herhalen. Andere begeleiders kiezen ervoor om zich terug te trekken uit de situatie, waarna een collega het overneemt.

Bij de niet-participerende observatie van het herstel na het agressie-incident, wordt gekeken naar de impact van het incident op de dader en het slachtoffer. Hieruit blijkt dat emotionele gevolgen frequenter voorkomen dan fysieke gevolgen, zowel bij de dader als het slachtoffer. De dader heeft in 7 van de 7 incidenten geen fysieke gevolgen ervaren, bij het slachtoffer is dit bij 5 van de 7 incidenten. Daarnaast hebben 6 van de 7 incidenten emotionele gevolgen voor de daders. Voor de slachtoffers is dit bij 7 van de 7 incidenten. De emotionele gevolgen die bij de daders naar boven komen zijn: boosheid, het gevoel van onrecht hebben, spijt, angst en een paniekaanval. Bij slachtoffers variëren deze emotionele gevolgen van uitputting tot heftige emoties, bevroren en angst. Deze informatie toont aan dat een agressie-incident vaak emotionele gevolgen heeft voor beide partijen, maar dat dit persoonsafhankelijk is.

Verder wordt de herstelactie geobserveerd. Deze observatie toont aan dat bij slechts 2 van de 7 incidenten herstel plaatsvindt. Dit wil zeggen dat er bij de andere 5 incidenten geen herstelactie plaatsvindt. Als dit langs de vormen van agressie wordt gelegd, dan valt op dat de 2 herstelacties die plaatsvinden na een incident met fysieke agressie gebeuren. Er zijn 3 incidenten met fysieke agressie en bij 2 van de 3 incidenten vindt herstel plaats. Dit suggereert dat er sneller herstel wordt ondernomen bij fysieke agressie dan bij incidenten met verbale en/of frustratie- en/of non-verbale agressie. Daarnaast geeft de observatie inzicht in welke herstelactie er plaatsvindt. Bij 1 incident vindt een herstelgesprek plaats, terwijl bij het andere incident de dader een cake bakt en een autootje bouwt voor de slachtoffers. Het resultaat van de herstelactie met de cake en het autootje wordt positief ervaren, door zowel de slachtoffers als de dader. De slachtoffers geven aan dit als voldoende te ervaren en de dader glundert wanneer er positief wordt gereageerd op zijn herstel. Tijdens het herstelgesprek geeft de dader aan dit als voldoende te ervaren, terwijl het slachtoffer het gesprek als gehaast en onvoldoende beleeft. Dit onderstreept het belang van het nemen van tijd om tot een betekenisvol herstel te komen. Bovendien blijkt uit deze observaties dat herstel een positief effect heeft op dader en slachtoffer, bij 4 van de 5 mensen wordt dit zo bevonden.

4.2 Interviews

Uit de interviews met de experts in LSCI en Nieuwe Autoriteit, De Oever en de begeleiders blijkt dat herstelgericht werken breed inzetbaar is bij jongeren, mits de aanpak wordt afgestemd op de noden van de doelgroep.

4.2.1 Expert LSCI

Binnen LSCI wordt herstelgericht werken gezien als een middel om van een conflictsituatie een leermoment te maken. LSCI is breed inzetbaar, maar vraagt om aanpassing bij jongeren met een lager emotioneel ontwikkelingsniveau. Zo bestaat de volledige methodiek uit 6 fasen, maar bestaat er ook een verkorte versie (3 fasen) voor jongeren met een ontwikkelingsachterstand. Het volgende citaat duidt het belang van deze verkorte versie aan:

“En dan ga je de fases eigenlijk veel korter maken. (...) je kunt veel minder ingaan op dat reflectieve, omdat zij die skills niet hebben.”

De LSCI methodiek werkt volgens een vaste gespreksstructuur van fasen die aansluiten bij de toepasbaarheid op de jongeren van leefgroep Zuidwester. Daarnaast focust de methodiek sterk op ontladen, de jongere moet na een agressie-incident eerst in rust zijn vooraleer er een gesprek kan worden aangegaan. Verder komt de waarde van het herstelgericht werken duidelijk in het interview naar voren. Jongeren worden aangezet om na te denken over de opgelopen schade, moet er iets hersteld worden? Op welke manier kunnen we dit doen? Dit gaat over het opnemen van verantwoordelijkheid. Deze focus op het aanpakken van de schade en de verantwoordelijkheid zijn belangrijke waarden. Het volgende citaat beschrijft direct contact als waarde voor zowel de jongere als de begeleider:

“En vooral het feit dat je het (herstel) samen bespreekt, dat je niet beslist over wat er moet gebeuren maar samen met de jongeren een reflectief gesprek bespreekt.”

De omvorming die LSCI maakt van een crisissituatie naar een leersituatie helpt bij de mindset van de begeleiders, om niet in het negatieve te blijven hangen. Doordat het via LSCI duidelijk is hoe je na een agressie-incident met een jongere daarover praat, weet een

begeleider ook concreet wat die moet doen en kan dit zelfvertrouwen opleveren. Zelfvertrouwen heeft een positieve invloed op het psychologisch welzijn van begeleiders.

4.2.2 Expert Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet

Uit het interview over Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet komt naar voren dat het werken met deze methodiek kansen biedt om jongeren verantwoordelijkheid te laten nemen. Het nemen van verantwoordelijkheid is een belangrijke waarde van het herstelgericht werken. Een ander inzicht dat naar boven komt, op vlak van de toepasbaarheid van de methodiek bij de jongeren, is relatiegebaren. Uit het interview komt naar voren dat dit gebaren zijn om de relatie te herstellen. Dit is de basis van Nieuwe Autoriteit, omdat de methodiek sterk focust op het versterken van de relatie. Het woord 'relatie' komt ook meermaals terug in het interview. Daarnaast blijkt uit het interview dat de inzet op de relatie belangrijk is bij jongeren met hechtingsproblematieken. Verder focust Nieuwe Autoriteit altijd eerst op ontladen, *“smeed het ijzer als het koud is”*. De focus ligt bij deze methodiek ook op het vermijden van escalatie, door als begeleider niet mee te gaan in de escalatie.

“De jongere heeft na het beluisteren van de brief onmiddellijk aan kunnen geven dat hij beseft dat het helemaal niet oké was en dat hij telefonisch contact wilde nemen met de begeleider.”

Het bovenstaande citaat illustreert de waarde van de methodiek in de praktijk. De jongere ervaart hierbij zelfinzicht als belangrijke opbrengst en denkt actief na over het incident. Verder toont het interview aan dat de sit-in en de aankondigingsbrief bruikbaar zijn als herstelgerichte interventie na agressie-incidenten. Dit zijn concrete interventies binnen Nieuwe Autoriteit.

4.2.3 De Oever

In het interview met de agressiecoach van de Oever komen meerdere raakvlakken met Bethanië naar voren. Zo staat de geïnterviewde in een soortgelijke leefgroep als leefgroep Zuidwester, maar dan met jongens en meisjes gemengd. Verder heeft de leefgroep, net zoals

leefgroep Zuidwester, te maken met pubers met hechtingsstoornissen en een verleden met trauma's. De geïnterviewde haalt aan dat agressie ook een actueel gegeven is in de organisatie. Verbale agressie komt dagelijks voor, terwijl fysieke agressie minder frequent voorkomt. Daarnaast is in het interview meermaals de nadruk gelegd op zorg op maat van de jongeren:

“En dat stukje (het herstelgericht werken) doen we eigenlijk heel erg op maat. Het hangt eigenlijk ook af van leefgroep tot leefgroep, van jongeren tot jongeren.”

De Sorrybox wordt tijdens het interview benoemd als herstelgerichte methodiek. Deze methodiek wordt binnen de organisatie vooral ingezet bij jongeren met een lager cognitief of emotioneel niveau of jongeren die een beperkt inzicht hebben in eigen fouten. De tool helpt de jongeren om eigen fouten te laten inzien, zodat ook zij op hun manier tot herstel kunnen komen.

Doorheen het interview worden ook herstelgerichte interventies aangehaald voor slachtoffers of begeleiders. Zo werkt de Oever aan de hand van het drie gesprekkenmodel met slachtoffers. Er vinden, zoals het woord zegt, 3 gesprekken plaats. Na afloop wordt beoordeeld of deze gesprekken voldoende zijn geweest voor het slachtoffer om verder te kunnen. Indien niet, dan wordt er overwogen om door te verwijzen naar externe hulp (bijvoorbeeld het CLB). Het volgende citaat werpt een blik op een andere herstelgerichte interventie, gericht op slachtoffers: *“Daar doe ik eigenlijk een IMI, dat is eigenlijk een interventiemethode rond impact.”* Interventiemethode Incidenten (IMI) is een praktische methode om incidenten op de werkvloer bespreekbaar te maken. Het doel is het voorkomen van overbelasting op je team door een opstapeling van incidenten. Ervaringen en emoties van begeleiders worden gedeeld en zo gaan ze in groep zoeken naar gezamenlijke oplossingen om teamoverbelasting te voorkomen.

Volgens de geïnterviewde ligt de waarde van het herstelgericht werken in het creëren van duidelijkheid voor zowel jongeren als begeleiders. Herstel maakt samen verder leven mogelijk. Erkenning speelt daarbij een belangrijke rol. Jongeren voelen zich gezien wanneer begeleiders erkenning tonen voor de situatie en de achtergrond van het gedrag, zonder dat

dit gedrag goedgekeurd wordt. Agressie-incidenten hebben een aanzienlijke impact op het welzijn van de begeleider. De Oever merkt dat er regelmatig begeleiders uitvallen, die aangeven het niet meer aan te kunnen. Ook hebben begeleiders soms schrik en voelen ze zich onveilig ten opzichte van de jongere, maar de impact blijft iets persoonsafhankelijk:

“Voor de ene is verbale agressie roepen. Dat kan soms heel heftig zijn. En voor de andere is een glas richting iemand zijn hoofd gooien maar ‘gewoontjes’. Het hangt heel erg van persoonlijkheid af.”

4.2.4 Begeleiders

De interviews met 4 begeleiders tonen aan dat zij op uiteenlopende manieren omgaan met agressie-incidenten. De reacties variëren van het toepassen van de aangeleerde PTV (Persoons en Teamgerichte Veiligheidstechnieken)-technieken en het inzetten van een time-out, tot twijfelend handelen of reageren vanuit opgebouwde spanning. Op persoonlijk vlak kunnen incidenten begeleiders diep raken. Ze worden als intens en overweldigend ervaren:

“De agressie is voor mij sowieso wel een grote trigger. Doordat er in de afgelopen periode in de leefgroep wel wat situaties zijn geweest, kan ik op zo'n moment effectief angstig zijn.”

Daarnaast leidt een incident soms ook tot mentale vermoeidheid. Een opvallende bevinding is dat sommige begeleiders aangeven dat ze in het begin van hun carrière moeite hadden om incidenten los te laten. Ze namen deze vaak mee naar huis, wat zelfs uitte in huilbuien en gevoelens van uitputting. Maar met de jaren draagt ervaring in het werkveld bij aan een betere verwerking van dergelijke situaties.

Alle 4 de respondenten geven aan zich soms onveilig te voelen ten opzichte van de agressor, vooral tijdens of na pittige time-outs of wanneer er weinig collega's op dienst staan. Een voorbeeld met een jongere die een mes op zijn kamer had, toont aan dat concrete dreiging leidt tot verhoogde alertheid bij de begeleider. Daarnaast blijkt uit de interviews dat

stressreacties heel sterk individueel verschillen. Zowel stress tijdens de situatie als voorafgaand aan de situatie komen voor. Eén respondent benoemt dat het inzetten van een afzondering bij een incident gepaard gaat met adrenaline, wat wijst op een onmiddellijke lichamelijke stressreactie. 2 respondenten geven aan geen stress te ervaren. Verder leiden agressie-incidenten tot twijfel en onzekerheid over het eigen handelen, zowel tijdens als na het incident. Dit komt terug bij alle 4 respondenten. De respondenten hebben hierin sterk de neiging tot zelfreflectie en debriefing met het team.

De geïnterviewden hanteren verschillende strategieën om met emoties om te gaan. De reacties variëren van doorgaan en het beschouwen van agressie als een onderdeel van de problematiek van de jongeren, tot het niet kunnen loslaten van incidenten en het zoeken naar controle en steun bij collega's. Het herstelgericht werken op dit moment in de leefgroep wordt door de meerderheid van de respondenten ervaren als niet effectief. 2 respondenten geven aan een algemene aanpak of visie te missen, *"iedereen doet iets anders"*. Andere respondenten geven dan weer aan dat het huidige herstel vaak te oppervlakkig en niet gemeend is. Eén respondent spreekt over het gebruik van de BOM-schema's. Ze geeft aan dat deze aanpak voor haar geen meerwaarde heeft. Deze resultaten bevestigen nogmaals het praktijkprobleem. Er is behoefte aan een individuele aanpak van het herstelgericht werken.

Herstelgericht werken wordt door de respondenten als waardevol ervaren als het oprecht en reflectief is. Dit helpt hen bij de verwerking van eigen emoties en het herstellen van de relatie. Het herstellen van de relatie, het samen verder kunnen na agressie, wordt als belangrijk geacht. Daarnaast komt er een sterke behoefte naar voren aan dialoog tussen begeleiders en jongeren. Bij de interviewvraag: 'Wat denkt u dat helpend is om herstelgericht te werken met deze doelgroep?' is het op maat werken met de jongeren iets wat vaak terugkomt. Ook de sociaal-emotionele ontwikkeling is een terugkerend begrip bij verschillende respondenten. De jongens hebben een laag functioneren op dit vlak, wat maakt dat het belangrijk is om de verwachtingen niet te hoog te leggen en ze niet te overschatten. Nabijheid, verbinding en in contact gaan zijn daarnaast ook belangrijk om mee te nemen gezien de doelgroep.

“Als je herstel krijgt van de jongeren, dan help je daarmee automatisch de begeleider.”

Het voorgaande citaat valt terug op het herstelgericht werken met begeleiders. De 4 respondenten geven aan dat herstel vanuit de jongeren, op maat, voor hen voldoende is. Ze vinden dat extra herstelgericht werken met henzelf niet noodzakelijk is, zolang het herstel van de jongeren oprecht en passend is. Een terugkoppeling naar het team achten wel veel respondenten als belangrijk na een incident.

4.3 Enquêtes

4.3.1 Team Zuidwester

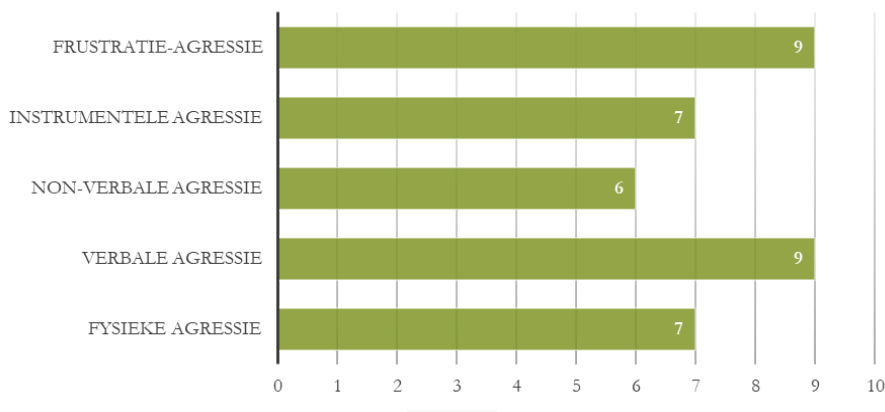
Via de enquête gericht op het team Zuidwester is het mogelijk om 9 respondenten te bevragen omtrent de thema's 'agressie' en 'herstelgericht werken'. Concreet betreft het 5 opvoeders, 1 stagiair, de schoolbegeleider, de contextbegeleider en de hoofdopvoeder. Kortom, het team rond de leefgroep Zuidwester.

Uit deze enquête worden 6 vragen geselecteerd die zinvol zijn voor de beantwoording van de deelvragen en de onderzoeksvraag. Allereerst het voorkomen van agressie-incidenten. Om hier inzicht in te verkrijgen wordt gekeken naar de enquêtevraag: 'Hoe vaak heeft u het afgelopen jaar een agressie-incident meegemaakt?'. Deze vraag laat zien dat de optie 'nooit' door geen enkele respondent is aangeduid. 3 van de 9 respondenten geven aan één of meerdere keren per jaar agressie meegemaakt te hebben. Het merendeel, 5 van de 9 respondenten, duidt de antwoordkeuze 'één of meerdere keren per maand' aan. Daarnaast geeft 1 respondent aan dat agressie één of meerdere keren per week voorkomt. De enquêtevraag: 'Wat was de aard van het agressieve gedrag?' is opgesteld om inzicht te verkrijgen in de vormen van agressie die voorkomen in leefgroep Zuidwester, zie tabel 2 hieronder. De resultaten geven aan dat verbale agressie en frustratie-agressie veelvoorkomende vormen zijn, alle 9 respondenten duiden deze antwoordmogelijkheid aan. Daarnaast duiden 7 van de 9 respondenten fysieke agressie en instrumentele agressie aan. Ten slotte is non-verbale agressie ook een vorm die regelmatig voorkomt, namelijk bij 6

respondenten. De resultaten laten dus zien dat alle 5 vormen van agressie voorkomen in leefgroep Zuidwester.

Tabel 2

Wat was de aard van het agressieve gedrag? (Meerdere antwoorden mogelijk)

In het kader van het psychologisch welzijn van het team Zuidwester wordt het volgende bevraagd in de enquête: 'Heeft u fysieke klachten ervaren na het incident?' en 'Heeft u emotionele klachten ervaren na het incident?'. Zowel fysieke als emotionele klachten hebben invloed op het psychologisch welzijn. 4 van de 9 respondenten geeft aan een letsel of pijn over te hebben gehouden aan fysieke agressie. 6 respondenten duiden de antwoordmogelijkheid 'vermoeidheid of uitputting' aan. Tenslotte geven 3 van de 9 respondenten aan geen fysieke klachten te hebben na het incident.

Uit de resultaten over de emotionele klachten blijkt dat de meerderheid van de respondenten emotionele klachten ervaart na een incident. Slechts 2 van de 9 respondenten geven aan geen emotionele klachten te ervaren. De klachten die de respondenten ervaren liggen redelijk verspreid ten opzichte van elkaar. Dit laat zien dat de emotionele impact van agressie-incidenten persoonsafhankelijk is. Bij de emotionele klacht 'een gevoel van onveiligheid ten opzichte van de agressor' geven 5 van de 9 respondenten aan dit gevoel na een incident te ervaren. 1 respondent geeft aan te maken te hebben met langdurige uitval. Daarnaast geven 3 van de 9 respondenten aan angst of stressreacties te ervaren en door het incident te twijfelen aan eigen competenties. Verder hebben 2 respondenten te maken met handelingsverlegenheid na een incident. De antwoordmogelijkheid 'demotivatie om uw werk voort te zetten' wordt door 2 respondenten aangeduid. Dit alles illustreert dat de

emotionele impact van agressie vaak heel uiteenlopend is, maar dat agressie bij veel respondenten wel op psychologisch vlak iets teweegbrengt.

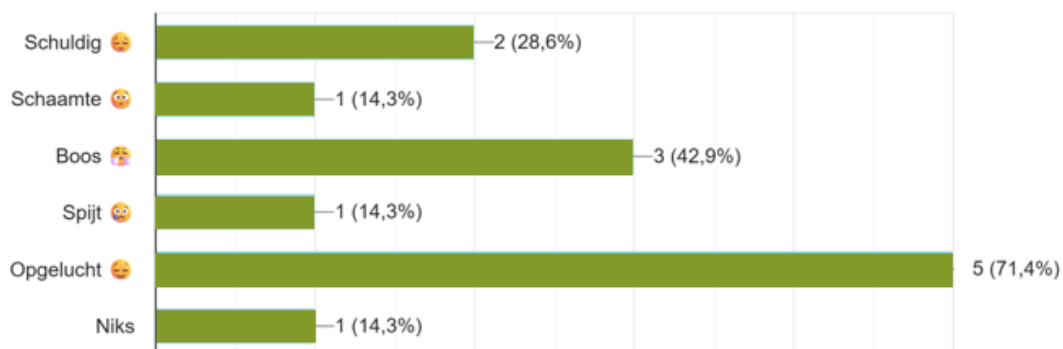
De opgestelde enquêtevraag over het herstel na een agressie-incident, 'Heeft u directe ondersteuning ontvangen na het incident?', laat iets opmerkelijks zien in vergelijking met de enquêtevraag: 'Wat heeft u nodig om beter te herstellen van het incident?'. Slechts 1 op de 9 respondenten geeft aan herstel te hebben gehad van de agressor. Terwijl in de vraag omtrent de noden om te herstellen van het incident, naar voren komt dat 6 van de 9 respondenten herstel van de jongeren ten opzichte van hen wel belangrijk vinden. Daarnaast geven 8 van de 9 respondenten aan directe ondersteuning te hebben ontvangen na het incident van collega's. Dit komt ook terug in de vraag omtrent de noden, waarin 5 respondenten aangeven dat emotionele steun van collega's belangrijk is voor hen. De resultaten illustreren dat er minder nood is aan externe hulp, zoals een psycholoog. Slechts 1 respondent heeft externe hulp aangeduid.

4.3.2 Jongeren

Door de opgestelde enquête gericht op de jongeren in de leefgroep is het mogelijk om 7 respondenten te bevragen omtrent de thema's 'agressie' en 'herstelgericht werken'. Een opvallende bevinding is dat alle respondenten, 7 van de 7, aangeven ooit agressief gedrag te hebben vertoond. Dit bevestigt dat agressie een veelvoorkomend thema is binnen deze leefgroep. 4 van de 7 respondenten geven aan dat dit langer geleden is, 2 van de 7 hebben de antwoordmogelijkheid 'deze maand' aangeduid en één respondent duidt 'deze week' aan. Uit de enquêtevraag: 'Hoe voel je je nu over wat er gebeurd is?', zie tabel 3 hieronder, hebben 2 jongens aangegeven zich schuldig te voelen over het incident. Slechts 1 respondent duidt aan zich te schamen. Ook spijt komt voor bij slechts 1 respondent.

Tabel 3

‘Hoe voel je je nu over wat er gebeurd is?’ (Meerdere antwoorden mogelijk)

Schuldgevoelens, schaamte en spijt, deze gevoelens wijzen op het besef van het eigen gedrag en de impact daarvan, maar deze antwoorden komen bij weinig jongeren voor. Daarnaast geeft de meerderheid van de jongeren, 5 van de 7, aan zich opgelucht te voelen over wat er gebeurd is. Ten slotte geven 3 jongeren aan zich boos te voelen over de gebeurtenis. Dit kan wijzen op onverwerkte emoties over het incident, waarbij het belang van herstelgericht werken na een incident komt kijken. Op de vraag: ‘Voel je je anders tegenover de begeleider(s) na het incident?’, antwoorden alle respondenten (7) dat alles hetzelfde is na het incident. Tenslotte geeft de meerderheid van de respondenten (5) aan dat ze het belangrijk vinden om iets te doen na het incident om de schade te herstellen. 2 respondenten geven aan dit niet belangrijk te vinden.

4.3.3 Vergelijkbare organisaties

Via de enquête verspreid over organisaties die vergelijkbaar zijn met de doelgroep van Bethanië, is het mogelijk om 16 respondenten te bevragen. Deze respondenten zijn verdeeld over 4 organisaties: 1 respondent van organisatie De Lovie Jeugdhulp, 2 respondenten van het KPC in Genk, 1 respondent van organisatie het Klavier en 12 respondenten van de Oever. De deelnemers vervullen uiteenlopende functies binnen de organisatie. De antwoorden zijn afkomstig van 7 opvoeders, 1 hoofdopvoeder, 3 contextbegeleiders, 2 trajectbegeleiders, 1 stagiaire, 1 outreach begeleider en 1 directielid. Uit de resultaten blijkt dat agressie een terugkerend gegeven is binnen meerdere jeugdhulporganisaties. Slechts 2 van de 16 respondenten geven aan het afgelopen jaar geen agressie te hebben ervaren. Ook blijkt dat

agressie in de jeugdzorg zich in diverse vormen voordoet. De resultaten laten zien dat alle 5 vormen van agressie voorkomen. Opvallend is dat verbale agressie en frustratie-agressie door 15 van de 16 respondenten worden aangeduid. Ook non-verbale agressie wordt vaak aangeduid, namelijk door 12 van de 16 respondenten. Verbale agressie, frustratie-agressie en non-verbale agressie zijn dus veelvoorkomende vormen. De emotionele impact van agressie-incidenten is ook duidelijk merkbaar: slechts 5 van de 16 respondenten geven aan geen emotionele klachten te ervaren. Verder zijn de emotionele klachten heel uiteenlopend, van het gevoel van onveiligheid ten opzichte van de agressor tot demotivatie om het werk voort te zetten en twijfel aan eigen competentie. Dit laat zien dat de emotionele impact van een incident persoonsafhankelijk is. De opgestelde enquêtevraag over het herstel na een agressie-incident, 'Heeft u directe ondersteuning ontvangen na het incident?', laat iets opmerkelijks zien in vergelijking met de enquêtevraag: 'Wat heeft u nodig om beter te herstellen van het incident?'. Slechts 1 respondent geeft aan herstel van de agressor gehad te hebben. Terwijl in de vraag omtrent de noden om te herstellen van het incident naar voren komt dat de helft van de respondenten dit wel belangrijk vindt.

4.4 Beeldvorming

Uit de beeldvorming, over de jongeren DJ, DD en JVdd, blijkt dat ze zich allemaal rond dezelfde leeftijd bevinden. DJ en JVdd zijn allebei 14 jaar en DD is 13 jaar. Door de leeftijd en de SEO langs elkaar te leggen, wordt geïllustreerd dat alle 3 de jongeren op een lage SEO functioneren in vergelijking met hun kalenderleeftijd. DJ bevindt zich, afhankelijk van de situatie en zijn gemoedstoestand, tussen SEO-fase 1, 2 en 3. In fase 1 stelt hij een (in)directe hulpvraag: help mij met mijn prikkels. Als hij in onrust zit, ervaart hij moeite met de regulatie van prikkels. In fase 2 draait het om vertrouwen, hij zoekt bevestiging dat de ander betrouwbaar is en blijft staan in de relatie. In fase 3 toont DJ meer zelfstandigheid en initiatief en wil hij zelf dingen proberen. DD zit globaal gezien in SEO-fase 3, maar functioneert in onrust eerder in fase 2. In onrust ervaart hij moeite met de regulatie van zijn emoties. Bij overspoeling van emoties wordt hij snel agressief ten opzichte van anderen, de omgeving of ten aanzien van zichzelf. Hij heeft hierin nood aan duidelijke grenzen. De SEO van JVdd komt overeen met die van DD, namelijk globaal gezien zit hij in SEO-fase 3, maar hij zakt naar SEO-fase 2 in onrust. Waarbij hij net zoals DD zijn emoties niet kan reguleren en

agressie vaak voor hem de oplossing lijkt. Het is belangrijk om individueel te kijken naar de specifieke noden van de jongeren, afgestemd op de SEO-fase waarin ze zich op dat moment bevinden. De noden variëren van de nood aan nabijheid en relatie tot de nood aan structuur en grenzen. Wat betreft de aandachtsspanne, blijkt uit observaties en gesprekken met collega's dat deze gemiddeld gezien kort is bij de jongeren. Het varieert van 15 minuten bij DD en DJ tot 30 minuten bij JVdd.

Verder blijkt uit de beeldvorming dat alle jongens elk hun eigen unieke persoonlijkheid en interesses hebben. Op vlak van interesses komt in het algemeen schermen of gamen bij iedere jongere terug. Verder is DJ sterk in computergebruik en is hij behulpzaam. DD is naast gamen ook graag creatief bezig. Hij is een lief persoon en kan ook heel behulpzaam zijn. JVdd is een sociale en sportieve jongen die naast zijn interesse in schermen ook graag voetbalt. Verder is hij handig en kan hij behulpzaam zijn. Bij het herstelgericht werken is het belangrijk om de persoonlijkheid en interesses van de jongeren mee in rekening te nemen.

Daarnaast ervaren alle 3 de jongeren moeilijkheden met emotieregulatie, maar dit op verschillende manieren en niveaus. DJ sluit zijn gevoelens af. Hij heeft een harde buitenkant, maar ervaart vanbinnen veel emoties. Hij herkent zijn gevoelens wel, maar heeft moeite met de uiting. Verder heeft hij nood aan duidelijke grenzen om zijn eigen emoties te reguleren. DD toont openheid over zijn emoties, maar heeft ondersteuning nodig om deze te reguleren. Hij kan zijn eigen emoties herkennen en benoemen, wat duidt op een zekere mate van zelfinzicht. Ten slotte JVdd, hij uit emoties op een overdreven manier. Hierbij vertelt hij soms grote verhalen als manier om zijn angst te overcompenseren. Dit wijst op een angstige jongen die probeert om te gaan met zijn innerlijke onrust, door middel van fantasierijke of overdreven verhalen. In bepaalde situaties treedt er bij JVdd dissociatie op van de realiteit, waarbij hij door herbeleving de werkelijkheid anders gaat waarnemen. De vergelijking van de emotieregulatie benadrukt het belang van een individuele benadering en een gerichte ondersteuning op maat van de emotionele noden van jongeren.

Uit de vraag 'Wat heeft de jongere nodig om tot herstel te komen?' blijkt de centrale boodschap dat herstel een individueel proces is, waarbij elke jongere andere noden heeft. DJ heeft nood aan verbinding en nabijheid. Terwijl DD eerder zoekt naar positieve bevestiging

en erkenning van de begeleider of het slachtoffer, wat hem helpt om het incident los te laten. Dit is belangrijk voor hem, omdat hij nadien vaak schuldgevoelens en spijt ervaart. JVdd heeft tijd, rust en autonomie nodig in het herstelproces. Hij verwerkt emoties het best door zich eerst terug te trekken en pas opnieuw contact te zoeken wanneer hij daar klaar voor is. Daarnaast heeft hij nood aan een afronding van het incident, zonder eindeloze discussie.

Verder biedt de beeldvorming inzicht in de gewetensontwikkeling van de jongeren. Het vermogen om eigen fouten te herkennen is daarbij een essentieel aandachtspunt om het herstelgericht werken op maat van elke jongere vorm te geven. DD toont duidelijke gewetensontwikkeling, met inzicht in eigen fouten en bereidheid tot excuses. DJ en JVdd hebben beiden een beperkte gewetensontwikkeling en zien hun fouten vaak niet in. Vaak leggen ze de fout bij anderen, wat hun herstelproces bemoeilijkt. De centrale boodschap die uit de beeldvorming naar voren komt is dat herstel een individueel proces is, waarbij elke jongere andere mogelijkheden en noden heeft.

5 Conclusie

‘Het geheel is meer dan de som der delen.’ Door de literatuur en praktijk met elkaar samen te brengen, ontstaan er nieuwe inzichten. Daarnaast wordt, door eerst de deelvragen systematisch te beantwoorden, er stap voor stap gewerkt naar de rode draad doorheen deze bachelorproef: het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

5.1 Wat is de prevalentie van agressie binnen de leefgroep?

De prevalentie van agressie-incidenten binnen de leefgroep ligt hoog. Uit de gegevens van de enquêtes blijkt dat agressief gedrag door zowel jongeren als het team veel wordt aangeduid. Beide geven aan dat agressie structureel aanwezig is, waarbij incidenten regelmatig voorkomen.

Daarnaast onderstrepen beide vormen van observaties ook de hoge prevalentie van agressie en blijkt dat er geen vast patroon van voorkomen is. Verder is er een opvallend verschil tussen het maandelijks voorkomen, aangegeven door het team in de enquête, en het dagelijks voorkomen dat blijkt uit de participerende observaties. Dit verschil kan verklaard worden doordat begeleiders geneigd zijn vooral de zwaardere incidenten te onthouden. Terwijl de ‘alledaagse’ vormen van agressie, zoals verbale agressie (zoals blijkt uit zowel observaties als enquêtes), vaak als ‘normaal’ worden beschouwd.

De hoge prevalentie van agressie lijkt nauw samen te hangen met de lage SEO van de jongeren. Zowel de literatuur over de doelgroep (Došen, 2015) als de beeldvorming laten zien dat de jongeren het moeilijk hebben met het reguleren van hun emoties, het herkennen van sociale signalen en het omgaan met frustraties. Dit maakt dat er sneller overprikkeling en misverstanden ontstaan, die mogelijk agressief gedrag uitlokken. De literatuur bevestigt dat emotieregulatie een invloed kan hebben op het ontstaan van agressie (Icoba, z.d.). Deze factor is ook van belang om mee te nemen in het herstel van de jongere.

5.2 Welke vormen van agressie doen zich voor binnen de leefgroep?

Alle 5 vormen van agressie beschreven in de literatuur: fysieke, verbale, non-verbale, frustratie- en instrumentele agressie (IMK Opleidingen, z.d.; Van der Ploeg, 2014) komen voor in leefgroep Zuidwester, zichtbaar in de observaties en de teamgerichte enquête. Verbale en frustratie-agressie zijn de meest voorkomende vormen, dit blijkt uit zowel de enquête gericht op het team als de niet-participerende en participerende observaties. Het veel voorkomen van frustratie-agressie in de leefgroep kan gelinkt worden aan de lage SEO van de jongeren. In de literatuur wordt beschreven dat de lage SEO maakt dat jongeren moeite hebben met het begrijpen en reguleren van emoties (Došen, 2015). Dit kan leiden tot boosheid of frustratie die zich uit in frustratie-agressie. Fysieke en instrumentele agressie komen minder voor tijdens de observaties, maar het team geeft aan dit in het afgelopen jaar wel meegemaakt te hebben. Dit valt dan weer terug op het feit dat agressie-incidenten geen vast stramien van voorkomen hebben, waardoor deze vormen tijdens de geselecteerde observatieperiodes niet voorkomen. Non-verbale agressie komt regelmatig terug, zowel in de enquête als de observaties.

5.3 Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de begeleider?

Op basis van de literatuur en de praktijk kan geconcludeerd worden dat agressie-incidenten een diepgaande invloed hebben op het psychologisch welzijn van de begeleiders (Icoba, z.d.; Lautenbach, 2023; Nederlandse Arbeidsinspectie, z.d.).

Uit zowel de literatuur als de resultaten van de enquête, interviews en observaties, blijkt dat begeleiders na een incident emotionele gevolgen ervaren. Zowel in de literatuur als in de praktijk komen verschillende gevolgen naar boven. Volgens de literatuur komen de volgende klachten voor: stress, angst, depressieve gedachten of zelfs een burn-out (Lautenbach, 2023). Deze gevolgen worden in de interviews met begeleiders bevestigd. Zij ervaren agressie-incidenten als intens en overweldigend en gevoelens van angst en stress zijn ook herkenbaar. Hoewel een burn-out niet expliciet in de praktijk wordt genoemd, komt langdurige uitval wel voor, wat ook terugkomt in de literatuur (Nederlandse Arbeidsinspectie, z.d.). Daarnaast geeft de literatuur aan dat begeleiders zich na een

incident onveilig voelen ten opzichte van de agressor (Lautenbach, 2023). De resultaten uit de enquête gericht op het team en de interviews met begeleiders illustreren dezelfde bevinding. Het feit dat begeleiders zich onveilig voelen heeft een invloed op hun psychologisch welzijn. Andere emotionele gevolgen, die vanuit de literatuur vernoemd worden, zijn handelingsverlegenheid (Icoba, z.d.) en demotivatie (Lautenbach, 2023). Echter blijkt in de praktijk (interviews en enquête), dat deze gevolgen bij begeleiders nauwelijks voorkomen en dus ook geen beïnvloedende factoren zijn op het welzijn van begeleiders. Daarnaast blijkt uit de interviews en de literatuur (Icoba, z.d.) dat begeleiders na agressie-incidenten vaak gaan twijfelen aan hun eigen handelen. Deze twijfel treedt op tijdens en na het incident en leidt tot sterke zelfreflectie en behoefte aan debriefing met het team. Naast deze emotionele gevolgen worden in de praktijk (observaties en interviews) ook mentale vermoeidheid, heftige emoties en het 'bevrozen' van de begeleider tijdens het incident genoemd.

Verder laten de observaties, het interview met de Oever, de enquête gericht op het team en vergelijkbare organisaties zien dat de impact van een incident echter verschilt van persoon tot persoon. Begeleiders tonen tijdens de observaties bijvoorbeeld een breed scala aan emotionele reacties. Tot slot blijkt dat collegiale ondersteuning en herstel van de agressor belangrijke factoren zijn die het welzijn van begeleiders na een incident positief kunnen beïnvloeden.

5.4 Hoe beïnvloedt een agressie-incident het psychologisch welzijn van de jongeren?

Agressie-incidenten beïnvloeden het psychologisch welzijn van jongeren op uiteenlopende manieren, waarbij hun beperkte SEO bepaalt hoe deze impact tot uiting komt. De invloeden uiteten zich niet altijd op de manier die de literatuur beschrijft.

Uit de literatuur blijkt dat jongeren die betrokken zijn bij een agressie-incident vaak negatieve gevoelens ervaren, zoals schuld, schaamte en spijt (Icoba, z.d.). In de praktijk, de enquêtes gericht op de jongeren, is het tegenovergestelde zichtbaar. Weinig jongeren duiden deze gevoelens aan, terwijl deze wijzen op het besef van eigen fouten of gedrag en de impact daarvan. De literatuur over de psychologische oorzaken van agressie geeft aan dat

deze lage gewetensontwikkeling een invloed kan hebben op het ontstaan van agressie (Icoba, z.d.) en dus van belang is om mee te nemen in het herstel. Uit de observaties blijkt dat emotionele gevolgen frequent voorkomen bij jongeren na een incident, variërend van boosheid en het gevoel van onrecht naar spijt en angst, en zelfs een paniekaanval. Opvallend is dat uit de enquête naar voren komt dat slechts weinig jongeren spijt als gevolg aangeven. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat ondanks dat de jongeren spijt laten zien (observatie), zij zelf moeilijk deze complexe zelfbewuste emotie onder woorden kunnen brengen in de enquête vanwege hun lage SEO (Došen, 2015). De meerderheid van de jongeren geeft in de enquête aan na het incident boosheid en opluchting te ervaren. Deze gevoelens na het incident laten een invloed achter op het welzijn van de jongeren.

Op vlak van de relatie met de begeleider komt de literatuur ook niet overeen met de praktijk. In tegenstelling tot de literatuur, die aangeeft dat de relatie met de begeleider schade oploopt (Icoba, z.d.), geven alle jongeren in de enquête aan dat de relatie hetzelfde blijft na een incident.

Ten slotte blijkt dat herstelacties na een agressie-incident een positieve invloed kunnen hebben op het welzijn van jongeren. Uit de observaties blijkt dat jongeren die deelnemen aan herstel, positieve emoties vertonen wanneer hun herstel wordt erkend. Dit benadrukt het belang van herstelgerichte interventies met jongeren. Een aandachtspunt dat blijkt uit zowel de beeldvorming als de literatuur is het belang van het meenemen van bepaalde factoren in het herstelgericht werken. In de voorgaande deelvragen zijn de factoren: de SEO, de emotieregulatie en de gewetensontwikkeling al genoemd. Daarnaast blijkt uit de beeldvorming dat de noden van de jongeren om tot herstel te komen, de persoonlijkheid en de leeftijd ook belangrijke factoren zijn om mee te nemen in herstel. Verder is de houding van de begeleider toegevoegd als factor op basis van de literatuur rond 'herstelgericht werken als praktijkgerichte orthopedagoog'. Hierin staan specifieke houdingen die belangrijk zijn om mee te nemen, om zo de begeleidingsstijl aan te passen aan het welzijn van de jongeren (Deprez & Michiels, 2020; Wright, 2019). Op basis van de voorgaande factoren kunnen jongeren tot herstel komen, omdat herstel is aangepast aan hun individuele behoeften en beperkingen. Zo kunnen ze bovendien de negatieve gevoelens die voortkomen uit het incident omvormen naar positieve gevoelens die hun welzijn beïnvloeden.

5.5 Hoe wordt er op dit moment herstelgericht gewerkt binnen de organisatie?

Op basis van de observaties, interviews met begeleiders en enquêtegegevens van de teamgerichte enquête kan geconcludeerd worden dat herstelgericht werken binnen leefgroep Zuidwester op dit moment beperkt, onregelmatig en niet structureel wordt toegepast.

Uit de observaties blijkt dat bij de meerderheid van de agressie-incidenten er na het incident geen herstel plaatsvindt. Zo wordt er niet structureel gewerkt aan het nemen van verantwoordelijkheid en het nadenken over de schade door de jongere, terwijl dit kernprincipes zijn uit de literatuur van het herstelgericht werken (Deprez & Michiels, 2020). De observaties tonen aan dat wanneer er wel herstel gebeurt, dit voornamelijk voorkomt na incidenten met fysieke agressie. Dit terwijl er bij andere vormen van agressie (verbale, non-verbale agressie, ...) nauwelijks herstel plaatsvindt. Dit is opvallend aangezien deze vormen van agressie vaker voorkomen dan fysieke agressie en ook duidelijke emotionele gevolgen hebben voor betrokkenen.

De beschrijving van het praktijkprobleem laat zien dat de leefgroep een algemene aanpak hanteert op vlak van herstelgericht werken, waarbij jongeren na een incident een BOM-schema moeten invullen. De praktijk, namelijk de interviews met begeleiders, laat echter zien dat deze schema's hun effectiviteit verliezen en minder gebruikt worden. De reden hiervoor is dat dit schema reflectie vraagt en jongeren met een lage SEO onvoldoende kunnen reflecteren over de situatie en hun emoties (Došen, 2015). Hierdoor sluit het schema onvoldoende aan bij hun emotionele mogelijkheden en komt het principe van het herstelgericht werken 'emoties als motor van herstel' onvoldoende tot zijn recht (Deprez & Michiels, 2020). Herstel op maat zou jongeren wel de kans geven hun emoties op een passende manier te uiten. Het minder gebruiken van de schema's zorgt er volgens de begeleiders voor dat iedereen op dit moment herstel anders doet en dat herstel met de huidige aanpak oppervlakkig en niet structureel is. Er is vanuit de begeleiders een duidelijk merkbare behoefte naar terug een algemene aanpak van herstel, maar dan op maat van de jongere.

5.6 Welke specifieke herstelgerichte interventies worden toegepast na agressie-incidenten in de jeugdzorg?

Uit zowel de literatuur als de praktijk blijkt dat verschillende herstelgerichte interventies worden toegepast na agressie-incidenten in de jeugdzorg. Een belangrijk aandachtspunt bij alle herstelgerichte interventies die hieronder volgen, dat blijkt uit de observaties, is dat herstel tijd vraagt en niet gehaast mag worden.

Life Space Crisis Intervention (LSCI)

Volgens de literatuur vormt deze methodiek conflictsituaties om naar leermomenten. De volledige methodiek bestaat uit 6 fasen, maar voor jongeren met een ontwikkelingsachterstand wordt de verkorte versie (3 fasen) van de methodiek gebruikt (Long et al., 2022). In het interview met de expert van LSCI wordt het voorgaande bevestigd en wordt deze verkorte versie aangehaald als zinvol, gezien de doelgroep. Dit sluit aan bij het feit dat de jongeren, zoals de begeleiders in de interviews aangeven, over beperkte cognitieve en emotionele mogelijkheden beschikken. Daarnaast blijkt uit het interview dat LSCI volgens een vaste gespreksstructuur werkt. Dit maakt dat deze methodiek toepasbaar is op de jongeren met een lage SEO, die volgens de literatuur nood hebben aan duidelijke structuur (Došen, 2015). De beeldvorming bevestigt deze nood aan structuur voor de jongeren en legt de link met de lage SEO. Zowel uit de literatuur (Long et al., 2022) als uit het interview blijkt bovendien dat LSCI sterk inzet op het ontladen van emoties. Deze focus is helpend bij de doelgroep die door de lage SEO moeite heeft met het reguleren van emoties, zoals beschreven in de literatuur (Došen, 2015). De beeldvorming bevestigt de moeilijkheid van emotieregulatie bij de jongeren.

Verder is de waarde van LSCI, die beschreven staat in de literatuur, ook zichtbaar in de praktijk. Zo geeft de literatuur aan dat deze methodiek de dader helpt om verantwoordelijkheid op te nemen voor het gestelde gedrag (Latimer et al., 2005) en na te denken over de schade (Jeugdhulp, z.d.). Het interview bevestigt deze waarden. Naast belangrijke waarden zijn dit ook principes van het herstelgericht werken, voortgekomen uit de literatuur (Deprez & Michiels, 2020). Verder wordt het direct contact tussen dader en

slachtoffer aangegeven in de literatuur als belangrijke waarde voor het herstelgericht werken (Marshall, 1999) en komt dit ook terug in het interview.

Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet

Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet wordt als waardevol gezien voor de doelgroep, wat blijkt uit de literatuur (Agentschap opgroeien, z.d.; De Wiekslag vzw, 2017; Universiteit Antwerpen, z.d.; Van Raemdonck et al., 2019) en het interview met een expert. De literatuur beschrijft interventies zoals de sit-in en de aankondigingsbrief (Van Raemdonck et al., 2019), die ook naar voren komen in het interview. Deze stimuleren jongeren om verantwoordelijkheid op te nemen en actief te denken over de schade. Dit zijn naast belangrijke waarden (Jeugdhulp, z.d.; Latimer et al., 2005) ook principes van het herstelgericht werken, beschreven in de literatuur (Deprez & Michiels, 2020). Daarnaast blijkt uit de literatuur dat de focus ligt op het versterken van de band tussen jongeren en begeleiders (De Wiekslag vzw, 2017). Het interview met de expert bevestigt deze bevinding. Verder wordt in het interview dit contact concreet gemaakt door de term 'relatiegebaren'. Dit is volgens de expert belangrijk gezien de hechtingsproblematieken van de doelgroep, het toont aan dat het gedrag wordt afgekeurd en niet de persoon. Hoewel niet specifiek in de literatuur beschreven, blijkt uit het interview met de expert dat deze methodiek ook de focus legt op ontladen. Uit de literatuur blijkt dat dit van waarde is voor deze doelgroep die vanwege een lage SEO moeite heeft met emotieregulatie (Došen, 2015).

De Sorrybox

De literatuur beschrijft deze methodiek als een laagdrempelige, creatieve hersteltool die jongeren ondersteunt bij het aanbieden van excuses (Icoba, z.d.). In de praktijk komt deze tool terug in het interview met de Oever, waaruit blijkt dat de methodiek toepasbaar is voor jongeren met een beperkt inzicht in eigen fouten. De beeldvorming en de enquête illustreert dat het inzicht in eigen fouten beperkt is. De Sorrybox moedigt de dader aan om verantwoordelijkheid op te nemen door middel van creatieve methoden en helpt bij de emotionele verwerking en erkenning van schade. Dit zijn waarden die in de literatuur beschreven worden (Deprez & Michiels, 2020; Jeugdhulp, z.d.; Latimer et al., 2005) en terug te zien zijn in de praktijk. De literatuur over de waarde van het herstelgericht werken benadrukt het belang van direct contact tussen dader en slachtoffer (Marshall, 1999). In de

literatuur over de Sorrybox (Icoba, z.d.) en het interview met De Oever wordt deze expliciete focus op direct contact echter niet genoemd. Het is daarom belangrijk om het gemis aan contact mee te nemen in de ontwikkeling van het eindproduct.

Interventiemethode Incidenten (IMI)

De IMI wordt in de literatuur omschreven als herstelgerichte methodiek voor begeleiders na incidenten, gericht op het bespreekbaar maken van incidenten en het voorkomen van overbelasting (Icoba, z.d.). De Oever past dit toe en noemt ook het drie gesprekkenmodel in het interview. Hoewel de Oever diverse methodieken voor begeleiders aangeeft, blijkt uit de interviews met de begeleiders dat zij geen nood hebben aan herstelgerichte methodieken voor henzelf. De begeleiders geven aan dat het voor hen voldoende is als het herstel met de jongere oprecht en op maat gebeurt. Wel hechten ze belang aan debriefing met het team.

Onderzoeksvraag: Hoe kan Bethanië het herstelgericht werken na agressie-incidenten binnen de organisatie individualiseren?

Bethanië kan herstelgericht werken na agressie-incidenten individualiseren door herstelinterventies af te stemmen op de specifieke behoeften en mogelijkheden van jongeren. Herstelinterventies die aansluiten bij jongeren bevorderen niet alleen hun welzijn, maar ook dat van begeleiders. De huidige aanpak op dit moment in de leefgroep verschilt sterk per begeleider. Een structurele aanpak met op maat gemaakte herstelinterventies ontbreekt. Bovendien moet herstelgericht werken zich niet beperken tot fysieke agressie, maar ook aandacht besteden aan de emotionele schade van verbale, non-verbale, frustratie- en instrumentele agressie.

Individualisering komt dus tot stand door het flexibel inzetten van herstelgerichte methodieken. Hierin is het belangrijk om rekening te houden met de volgende factoren, die uit de verschillende deelvragen komen: de leeftijd, persoonlijkheid, emotieregulatie, de noden van de jongeren om tot herstel te komen, de SEO, de gewetensontwikkeling en het afstemmen van de houding van de begeleider op de individuele noden van de jongere.

Voor de individualisering is het dus noodzakelijk om methodieken te kiezen en deze aan te passen aan de mogelijkheden en moeilijkheden van de jongeren. Dit betekent dat Bethanië niet één standaardaanpak heeft (BOM-schema), maar wel een algemene visie en verschillende methoden die flexibel ingezet kunnen worden. Dit afhankelijk van wat de jongere nodig heeft. Zo kan de verkorte versie van LSCI worden gebruikt bij de jongeren die baat hebben bij duidelijke structuur en ondersteuning bij het uiten van emoties en een korte aandachtsspanne hebben. De Sorrybox biedt een laagdrempelige en creatieve manier om jongeren te helpen inzicht te krijgen in hun eigen fouten en emoties, dit is zinvol bij deze doelgroep waar reflecteren moeilijk is. Daarnaast kan Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet worden ingezet om te werken aan het herstel van de relatie tussen jongere en begeleider, wat essentieel is gezien de aanwezige hechtingsproblematieken bij deze doelgroep. Door deze methodieken aan te passen aan het ontwikkelingsniveau en de behoeften van de jongeren, wordt herstelgericht werken op maat vormgegeven.

Verder wordt een praktisch antwoord op de onderzoeksvraag geboden aan de hand van voorstellen die de leefgroep kan implementeren, beschreven in het eindproduct.

6 Eindproduct

Met de inzichten van dit onderzoek is er gewerkt aan een eindproduct, dat verschillende instrumenten bevat waarmee leefgroep Zuidwester het herstelgericht werken na agressie-incidenten kan individualiseren. Dit eindproduct bevat een zelfontworpen individualiseringstabel, een herstelactiviteit, een tabel met 'herstelgericht werken geïndividualiseerd', en een document met stappenplannen van de herstelmethodieken en -activiteiten.

6.1 De individualiseringstabel

De conclusie stelt dat het voor de individualisering van het herstelgericht werken belangrijk is om rekening te houden met de unieke behoeften, mogelijkheden en de belevingswereld van de jongeren. Vanuit dit inzicht is de individualiseringstabel opgesteld, die belangrijke aspecten bevat waarop de effectieve individualisering van herstel wordt gebouwd. Het sjabloon van deze tabel staat in bijlage 15.

. *Leeftijd*

Vanuit de beeldvorming van de 3 specifieke jongeren in de leefgroep komt naar voren dat leeftijd een belangrijk vergelijkingspunt is om mee te nemen. Hoewel de jongeren in de leefgroep ongeveer even oud zijn qua kalenderleeftijd, functioneren zij op een lager sociaal-emotioneel niveau dan hun leeftijd zou doen vermoeden. Door leeftijd als aspect mee te nemen kan een vergelijking gemaakt worden tussen de kalenderleeftijd en het sociaal-emotionele niveau. Dit helpt om te bepalen of er sprake is van overeenstemming of juist verschillen, wat essentieel is voor effectieve individualisering. Hieronder wordt de SEO apart als aspect meegenomen.

. *Persoonlijkheid*

Elke jongere heeft een unieke persoonlijkheid en zijn eigen interesses. Vanuit de beeldvorming van de 3 jongens werd dit ook bevestigd. Het is dus belangrijk om persoonlijkheid mee te nemen in de individualisering van het herstel van de jongeren.

. *Emotieregulatie*

Het vermogen om emoties te kunnen reguleren, herkennen en uiten, beïnvloedt zowel het ontstaan van agressie als het herstel ervan. Uit de literatuur blijkt dat problemen met emotieregulatie een psychologische oorzaak kunnen zijn van agressief gedrag (Grenswijs, z.d.). Ook de beeldvorming van de 3 jongens laat zien dat zij behoefte hebben aan structuur en ondersteuning, juist vanwege een beperkte emotieregulatie. Zowel de literatuur als de praktijk onderstrepen dus het belang van emotieregulatie bij het bevorderen van het herstel.

. *Wat heeft de jongere nodig om tot herstel te komen?*

Dit aspect komt direct naar voren uit de beeldvorming, waaruit blijkt dat herstel een individueel proces is met uiteenlopende noden (verbinding/nabijheid, positieve bevestiging, rust, ...). Dit maakt dat dit belangrijk is om mee te nemen in het individualiseren van het herstel.

. *De SEO & Aandachtsspanne*

De SEO is een term waarnaar veel verwezen wordt in de conclusie. Uit de literatuurstudie over de doelgroep blijkt dat de jongeren een lage SEO hebben en dat dit een invloed heeft op het ontstaan van agressie (Došen, 2015). Dit wordt bevestigd in de beeldvorming en de interviews met begeleiders. De lage SEO beïnvloedt het inzicht van de jongeren in de situatie en het diepgaand reflecteren op gevoelens, waardoor standaard herstelmethodieken niet passen. Door de SEO expliciet te betrekken, kan de begeleiding en de herstelgerichte methodiek beter aansluiten bij de mogelijkheden van de jongeren. De aandachtsspanne, die samenhangt met de SEO, is ook belangrijk om te betrekken. Op basis hiervan kan de duur van de herstelmethodiek aangepast worden op maat van de jongeren.

. *De gewetensontwikkeling*

Het vermogen om eigen fouten te herkennen en inzicht te hebben in de impact van hun gedrag is een belangrijk aandachtspunt bij deze doelgroep. Uit de literatuurstudie blijkt dat gewetensontwikkeling een psychologische oorzaak kan zijn van agressie (Icoba, z.d.). De beeldvorming toont aan dat dit vermogen sterk verschilt

per jongere, wat maakt dat het belangrijk is om dit aspect mee te nemen voor het vormgeven van herstelgericht werken op maat. Weinig jongeren duiden daarnaast in de enquête gevoelens als schuld, schaamte of spijt aan, wat wijst op een beperkte gewetensontwikkeling bij de doelgroep.

. *De houding van de begeleider*

Op basis van de feedback van een collega-opvoeder en inzichten uit de literatuur (Deprez & Michiels, 2020) is de houding van de praktijkgerichte orthopedagoog als belangrijke factor toegevoegd om mee te nemen in het herstelproces. Het is essentieel om in die houding rekening te houden met de emoties van de jongeren (schaamte, schuld, opluchting, boosheid, ...), die voortgekomen zijn uit de enquête. Een verbindende, verantwoordelijke en reflecterende houding, met voldoende structuur en gepaste zorg, draagt bij aan effectief herstel. Het Social Discipline Window is de basis voor de houding van de begeleider, meer specifiek is het MET-kwadrant belangrijk. Dit kwadrant maakt de combinatie van gezaghebbend en herstellend handelen (Wright, 2019). Deze inzichten over de houding worden meegenomen in de individualiseringstabel en aangepast aan de noden van de jongeren.

Uit al deze kenmerken volgt de individualiseringstabel, die ingevuld is voor 3 jongeren (DD, DJ en JVdd) vanuit observaties, gesprekken met jongeren en collega's, dossierkennis en beeldvorming. Specifiek voor deze jongeren, omdat hier agressie regelmatig optreedt. In bijlage 16 staat de ingevulde individualiseringstabel. Deze tabel wordt afgetoetst bij het team en de mentor. Zij geven aan dat het zinvol is om deze tabel en zijn factoren te integreren in de leefgroep, omdat deze sterk aansluit op de behoeften van de jongeren. Daarnaast wordt als feedback gegeven dat de toepassing van de tabel op de 3 jongeren passend is en klopt, gezien hun noden en moeilijkheden. Verdere feedback wordt in het volgende citaat aangehaald:

“Mits deze goed up to date is lijkt me dit zeer zinvol. Op deze manier kunnen we als groepsleiding op 1 lijn staan en elkaar helpen onze jongeren beter te begrijpen. Ook

voor nieuwe groepsleiding is het helpend om al een start te hebben om mee verder te kunnen in moeilijke situaties” (E. Frijns, persoonlijke communicatie, 2 juni 2025).

6.2 Herstelactiviteit

Op basis van de conclusie is er tot de volgende herstelactiviteit gekomen: het maken van een meme. Deze activiteit biedt een creatieve en laagdrempelige manier voor jongeren om verantwoordelijkheid op te nemen en relaties te herstellen na een agressie-incident. De jongere maakt een meme, een humoristisch of betekenisvol beeld met tekst, die reflecteert op het incident: over zijn gevoelens en wat hij wil doen om het goed te maken naar het slachtoffer toe. De meme wordt gemaakt met behulp van de website ‘meme generator’, wat aansluit bij de interesses van de jongeren in computers en schermen. Dit blijkt uit de beeldvorming van de 3 jongens.

De herstelactiviteit combineert creativiteit en zelfreflectie en is daardoor toegankelijk voor jongeren met een lage SEO, die moeite hebben met diepgaande reflectie. Door het gebruik van afbeeldingen en eenvoudige teksten in een meme kunnen zij gemakkelijker emoties en ideeën uiten. Voor extra ondersteuning voor jongeren die moeite hebben met het reflecteren, is een lijst met herstelgerichte boodschappen opgesteld. Deze lijst is terug te vinden in het stappenplan van deze herstelactiviteit, verder beschreven in paragraaf 6.4. Sommige jongeren kunnen zelfstandig, zonder dit hulpmiddel, een herstelgerichte boodschap toevoegen. De activiteit is kort, visueel en creatief, waardoor ook jongeren met een korte aandachtsspanne betrokken blijven. Hiermee sluit de activiteit aan bij de conclusie dat een geïndividualiseerde aanpak nodig is, afgestemd op persoonlijkheid, SEO en aandachtsspanne van de jongeren.

Door zelf een meme te maken over het incident, wordt de jongere aangemoedigd om na te denken over het incident en de schade. Dit draagt bij aan het nemen van verantwoordelijkheid voor hun daden, wat volgens de literatuur naast een belangrijke waarde voor jongeren (Latimer et al., 2005), ook een van de principes is binnen het herstelgericht werken (Deprez & Michiels, 2020). Als de meme eenmaal voltooid is, dan wordt deze aan het slachtoffer of de begeleider gegeven. Vervolgens wordt het gesprek rond

de herstelactiviteit gestimuleerd. Dit richt zich op het direct contact tussen de jongere en de begeleider, een waarde vanuit de literatuur (Marshall, 1999). Verder kan het zien van de inspanning van de jongere voor de begeleider helpend zijn om het incident zelf te verwerken.

Deze herstelactiviteit wordt voorgelegd aan team Zuidwester, waaruit volgende info naar voren komt: *“Het maken van een meme kan een heel zinvolle herstelgerichte activiteit zijn, zeker omdat je echt bezig bent met iets en je op een creatieve manier werkt aan herstel”* (C. Vincken, persoonlijke communicatie, 6 mei 2025). Andere collega-opvoeders geven aan dat deze activiteit goed aansluit bij de interesses van de jongeren. Daarnaast wordt als feedback genoemd dat het ontvangen van een meme ook voor begeleiders fijn is en kan bijdragen aan de verwerking van het incident.

6.3 Herstelgericht werken geïndividualiseerd

Herstel is voor DD, DJ en JVdd geïndividualiseerd op basis van de ingevulde individualiseringstabel (zie bijlage 16), de herstelmethodieken die blijken uit de conclusie en de herstelactiviteit beschreven in paragraaf 6.2. Vervolgens worden deze inzichten in een tabel geplaatst, ‘herstelgericht werken geïndividualiseerd’, zie bijlage 17. Deze tabel biedt mogelijke herstelmethodieken voor de 3 jongeren, inclusief een verantwoording voor de gekozen methodieken. Begeleiders kunnen dit gebruiken als er herstel verwacht wordt van de 3 jongeren na een agressie-incident.

Ook deze tabel wordt afgetoetst bij het team. Hieruit blijkt dat de tabel als zeer zinvol wordt gezien om met de jongeren aan de slag te gaan, omdat per jongere wordt gekeken naar wat voor hem werkt in plaats van een algemene aanpak. Het aanbod van meerdere herstelmethodieken per jongere en de verantwoording hierbij, wordt als zinvol ervaren door het team. Daarnaast benadrukt de mentor dat veel methodieken gericht zijn op het samen doen en het aangaan van de relatie, wat hij als waardevol ziet vanwege de hechtingsproblemen binnen de doelgroep.

6.4 Stappenplannen van de herstelmethodieken en -activiteiten

Het document met stappenplannen is een onderdeel van het eindproduct, zie bijlage 18. Het is gebaseerd op de inzichten uit de literatuur en het praktijkonderzoek. Dit document helpt begeleiders om de voorgestelde herstelmethodieken effectief te implementeren in de praktijk. Door alle herstelmethodieken en -activiteiten in stappenplannen te gieten, wordt het voor de begeleiders duidelijk hoe de activiteit begeleid kan worden en voor de jongeren wat er van hen verwacht wordt. Dit draagt bij aan het individualiseren van het herstelgericht werken binnen de leefgroep.

In het stappenplan is rekening gehouden met zowel de beperkingen van de jongeren als met de beperkingen die in de conclusie worden besproken met betrekking tot de herstelgerichte methodieken. In de stappenplannen voor jongeren is bewust gebruikgemaakt van pictogrammen, omdat zij hier baat bij hebben. Uit de kadering van het praktijkprobleem (zie paragraaf 1.2) blijkt dat de jongeren zwakke cognitieve vermogens hebben. Daarnaast laat de literatuur zien dat hun SEO ook laag is (Došen, 2015). Visuele ondersteuning komt in deze beperkte mogelijkheden tegemoet. Bij het maken van de meme wordt, zoals eerder aangehaald, een lijst met herstelgerichte boodschappen opgesteld om tegemoet te komen aan de lage SEO van de jongeren. Zie bijlage 18 voor dit stappenplan. De conclusie over de Sorrybox toont aan dat er een gemis is aan direct contact tussen dader en jongere binnen deze methodiek. Om dit gemis te compenseren is in het stappenplan expliciet ruimte gecreëerd voor direct contact, door een gesprek te stimuleren tussen begeleider en jongere over het door de jongere gemaakte product. Ook in de herstelactiviteit 'het maken van een meme' is bewust rekening gehouden met het belang van direct contact tussen dader en slachtoffer, zoals beschreven in paragraaf 6.2.

Het opgestelde stappenplan van LSCI is daarnaast getoetst bij de geïnterviewde expert van LSCI: *"Het ontwerpen van een stappenplan lijkt me zeer helpend! Het is duidelijk uitgewerkt op basis van de theorie"* (C. Guessens, persoonlijke communicatie, 2 juni 2025). Verder is dit bevraagd bij een collega in de leefgroep, die aangeeft dat zij het een helpend document vindt om te gebruiken in de dagelijkse werking.

7 Discussie

De discussie is het afsluitende deel van deze bachelorproef dat kritisch terugblikkt op het onderzoeksproces. De bespreking van het praktijkprobleem leidt tot de vraag naar het individualiseren van het herstelgericht werken, voor zowel jongeren als begeleiders. Er wordt echter bewust niet verder ingegaan op het herstelgericht werken met begeleiders, omdat het praktijkonderzoek aantoont dat jongeren een belangrijke rol spelen in het herstelproces van begeleiders. Uit interviews en gesprekken blijkt dat wanneer het herstel afgestemd is op de individuele noden van de jongeren, dit voor begeleiders als voldoende wordt ervaren. Hoewel er diverse methodieken bestaan voor begeleiders, wordt de focus in het eindproduct gelegd op het individualiseren van herstel voor jongeren.

Na de vaststelling van het praktijkprobleem volgt de literatuurstudie. Dit proces verloopt niet zonder uitdagingen. De begrippen ‘agressie’ en ‘herstelgericht werken’ zijn brede en complexe begrippen waar in de literatuur veel over te vinden is. Het is dan ook een voortdurende zoektocht om de meest relevante informatie te selecteren en om hoofd- en bijzaken van elkaar te onderscheiden.

Verder is de dataverzameling niet geheel verlopen volgens plan. Aanvankelijk was het de bedoeling om een enquête af te nemen bij alle jongeren van de leefgroep. Uiteindelijk is dit gelukt bij 7 van de 8 jongeren. Dit omwille van het persoonlijke traject en de omstandigheden van één jongere, waardoor hij niet kon deelnemen aan het onderzoek. Aanvullend zijn de enquêtes ook verstuurd naar 8 vergelijkbare organisaties, om een breder draagvlak te creëren voor dit onderzoek. Wel zijn slechts 4 organisaties bereid geweest hieraan deel te nemen. Dit wordt gezien als een gemiste kans, aangezien de inbreng van meerdere organisaties het onderzoek kan verrijken en verdiepen. Verder wordt het praktijkonderzoek gestart met de uitvoering van niet-participerende observaties. Bij nader inzien blijkt dat deze observaties echter een vertekend beeld geven van de werkelijkheid. Uit de observatieperiode van 5 weken blijkt dat er in 2 weken geen incidenten worden geregistreerd. Toch doen zich in die weken wel degelijk incidenten voor, maar op die momenten is de observator actief betrokken bij de situatie. Om dit gemis aan informatie te

compenseren en een vollediger beeld te krijgen, is daarom besloten om een participerende observatie toe te voegen als aanvulling.

Ondanks de uitdagingen in de literatuurstudie en de beperkingen in de dataverzameling, is het onderzoek er toch in geslaagd de onderzoeksvraag te beantwoorden. Het schrijven van deze bachelorproef was intens en niet altijd even gemakkelijk, maar vooral een leerrijke ervaring. Het was een proces van voortdurende aanpassingen en bijstellingen op basis van nieuwe inzichten, beperkingen en reflectie, wat wijst op de flexibiliteit van de onderzoeker. Flexibiliteit is een essentiële vaardigheid als praktijkgerichte orthopedagoog. Verder zit de kracht van dit onderzoek in de verbanden. Doorheen dit onderzoek worden er verschillende linken gelegd, die maken dat op het einde alles in de conclusie samenvalt. Daarnaast versterkt de feedback van het team, die beschreven wordt in het eindproduct, dit onderzoek.

Hoewel dit onderzoek waardevolle inzichten biedt in het individualiseren van het herstelgericht werken binnen leefgroep Zuidwester, is vervolgonderzoek toch wenselijk. Toekomstig onderzoek kan zich richten op het evalueren van de voorgestelde herstelgerichte methodieken, omdat dit onderzoek hier niet toe is kunnen komen. Verder kan het ook interessant zijn om onderzoek te doen in andere leefgroepen, met andere leeftijden, geslacht en problematieken. Dit om na te gaan hoe de verschillende doelgroepen reageren op agressie-incidenten en de weg naar herstel.

8 Literatuurlijst

Agentschap Opgroeien. (z.d.). Agressie: Zorg voor herstel na agressie-incidenten. Geraadpleegd 17 februari 2025, <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/omgaan-met-agressie/zorg-voor-herstel-na-agressie-incidenten>

Agentschap Opgroeien. (z.d.). Nieuwe Autoriteit, Geweldloos Verzet en Waakzaam Zorgen: Wat is nieuwe autoriteit? Geraadpleegd 13 februari 2025, <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/nieuwe-autoriteit-geweldloos-verzet-en-waakzaam-zorgen/wat-nieuwe-autoriteit>

Bethanië. (z.d.). 'It takes A Whole Village To Raise A Child'. Geraadpleegd 5 oktober 2024, <https://www.bethanie.be/>

De wiekslag vzw. (2017). Geweldloos verzet in de opvoeding 2.0: Richtlijnen voor ouders en opvoeders van kinderen en jongeren die erg lastig of gewelddadig gedrag vertonen. de Wiekslag vzw

Deprez, S., & Michiels, M. (2020). Beter samen! Herstelgericht werken in de jeugdhulp. Acco Uitgeverij.

Didden, R., Niehoff, H., Valenkamp, M., Rutten, E., Stichting trajectum, & Van Montfoort. (2013). Theoriehandleiding: Grip op agressie. Geraadpleegd via Trajectum en Van Montfoort, <https://www.deborg.nl/media/z1bpu0bp/theoriehandleiding.pdf>

Dodge, K., & Pettit, G. (2003). A biopsychosocial model of the development of chronic conduct problems in adolescence. *Developmental Psychology*, 39(2), 349-371. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.39.2.349>

Došen, A. (2015). Over kunnen, (niet) aankunnen, moeten en (niet) willen. [Brochure]. Garant.

Eigen Kracht Centrale (z.d.). Wat is een eigen kracht-conferentie? Geraadpleegd 8 februari 2025, <https://www.eigen-kracht.nl/aanbod-regie-eigen-leven/wat-is-eigen-kracht-conferentie/>

Gabbay, Z. D. (2005). Justifying Restorative Justice: A Theoretical Justification for the Use of Restorative Justice Practices. In Justifying Restorative Justice (Vol. 2, pp. 349–197). JOURNAL OF DISPUTE RESOLUTION.

Gezondheid en wetenschap. (z.d.). Eerste hulp bij agressief gedrag · Gezondheid en wetenschap. [gezondheidenwetenschap.be. https://www.gezondheidenwetenschap.be/eerste-hulp/eerste-hulp-bij-agressief-gedrag](https://www.gezondheidenwetenschap.be/eerste-hulp/eerste-hulp-bij-agressief-gedrag)

Grenswijs. (z.d.). Waar komt het agressieve gedrag vandaan? Geraadpleegd 29 januari 2025, https://www.grenswijs.be/waar-komt-het-agressieve-gedrag-vandaan#risico's_bij_de_leden_van_je_doelgroep

Healthcare Group: Yes we can clinics. (z.d.). Agressiviteit. Geraadpleegd 23 februari 2025, https://www.yeswecanclinics.nl/gedragsproblemen/agressiviteit?utm_source=chatgpt.com

Icoba (z.d.). Gevolgen van grensoverschrijdend en agressief gedrag voor het slachtoffer. Geraadpleegd 23 februari 2025, <https://www.icoba.be/gevolgen-van-grensoverschrijdend-en-agressief-gedrag-voor-het-slachtoffer>

Icoba (z.d.). Wat is herstelgericht werken? Geraadpleegd 10 januari 2025, <https://www.icoba.be/wat-herstelgericht-werken>

Icoba. (z.d.). Intervisiemethode Incidenten (IMI). Geraadpleegd 27 mei 2025, <https://www.icoba.be/tools/intervisiemethode-incidenten-imi>

Icoba. (z.d.). Maak het goed met de Sorrybox. Geraadpleegd 29 maart 2025, <https://docs.google.com/document/d/1qs9CkY5zg9gpXOv1lxklH0nia9WcW4s6/edit>

Icoba. (z.d.). Risico's op agressief gedrag bij je doelgroep. Geraadpleegd 27 januari 2025, <https://www.icoba.be/risicos-op-agressief-gedrag-bij-je-doelgroep>

IMK Opleidingen. (z.d.). Soorten agressie op het werk. Geraadpleegd 23 maart 2025, <https://www.imkopleidingen.nl/nieuws/soorten-agressie-op-het-werk/>

Jeugdhulp. (z.d.). Samen op weg naar herstel in de GI [PDF]. Geraadpleegd 5 december 2024, <https://www.jeugdhulp.be/sites/default/files/documents/handleiding-samen-op-weg-naar-herstel.pdf>

Kinderrechtencommissariaat. (z.d.). Voorbarige wijziging decreet Jeugddelinquentierecht zet kinderrechten onder druk. Geraadpleegd 5 december 2024, <https://www.kinderrechten.be/advies/voorbarige-wijziging-decreet-jeugddelinquentierecht-zet-kinderrechten-onder-druk>

Latimer, J., Dowden, C., & Muise, D. (2005). The Effectiveness of Restorative Justice Practices: A Meta-Analysis. *The Prison Journal*, 85(2), 127–144. <https://doi.org/10.1177/0032885505276969>

Lautenbach, I. (2023). Veilig zorgen: Het beperken van cliëntenagressie en het bevorderen van medewerkerswelzijn in de gehandicaptenzorg, GGZ en jeugdzorg. {Masterthesis}. Rijksuniversiteit Groningen.

Leuven Institute of criminology. (2018). Restorative justice related research at te Leuven Institute of Criminology [Brochure]. KuLeuven.

Long, N.J., Wood, M.M., Felser F.A., & Whitson, S. (2022). Praten met kinderen en jongeren in crisissituatie: Life Space Crisis Intervention. Lannoo.

Marshall, T. F. (1999). Restorative Justice: An Overview. Createspace Independent Publishing Platform.

Nederlandse Arbeidsinspectie. (z.d.). Agressie en geweld. Geraadpleegd 22 februari 2025, <https://www.nlarbeidsinspectie.nl/onderwerpen/werkdruk-en-ongewenst-gedrag/agressie-en-geweld#:~:text=Agressie%20en%20geweld%20valt%20onder,agressie%20en%20geweld%20raken%20gedemotiveerd>

Spelbos, P. (z.d.). De kern van agressie: de keuze tussen vechten, vluchten of freeze. Geraadpleegd 25 januari 2025, https://www.agressie.idee-pmc.nl/agressie/agressie_kern.html

Universiteit Antwerpen. (z.d.). Samen sterker in gezag: Geweldsloos verzet en nieuwe autoriteit voor leerkrachten (Antwerpen). Geraadpleegd 13 februari 2025, <https://cno.uantwerpen.be/nl/opleiding/samen-sterker-in-gezag-geweldsloos-verzet-en-nieuwe-autoriteit-voor-leerkrachten-antwerpen-70031>

Universiteit van Amsterdam. (2016, 11 februari). Geweld in media beïnvloedt alleen tiener met agressieve omgeving. Geraadpleegd 13 februari 2025, <https://www.uva.nl/content/nieuws/persberichten/2016/02/geweld-in-media-beinvloedt-all-een-tiener-met-agressieve-omgeving.html>

Van Dale (2025). Betekenis 'agressie'. Geraadpleegd 27 januari 2025, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/agressie>

Van der Ploeg, J. D. (2014). Agressie bij kinderen. Bohn Stafleu van Loghum.

Van Raemdonck, A. K., & Lust, G. (2019). Gedachtengoed: nieuwe autoriteit en geweldloos verzet -Haim Omer in de praktijk. Sorrybox.be. Geraadpleegd 29 maart 2025, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://www.sorrybox.be/blok/_uploads/library/348/attachments/sb-A-HaimOmerInDePraktijk.pdf

Van Tilburg, E. (2003). Agressie: Praktijkboek voor hulpverleners, begeleiders en leerkrachten. Acco.

Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) (z.d.) Gedrags- en emotionele stoornis. Geraadpleegd 23 maart 2025, <https://www.vaph.be/professionelen/mdt/mdv/modules/gedrags-en-emotionele-stoornis>

Vrijens, C. (2024, 15 april). Agressie in jeugdhulp: 'Voor te veel jongeren is er geen geschikte hulp'. Geraadpleegd op 17 februari 2025, <https://sociaal.net/achtergrond/agressie-in-jeugdhulp-kinderrechtencommissaris/>

Wright, A. (2019). PSDP-Resources and Tools: Social discipline window. Geraadpleegd via Research in Practice, <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfindmkaj/https://practice-supervisors.rip.org.uk/wp-content/uploads/2019/11/Social-discipline-window.pdf>

Zorg voor beter (2024, 26 februari). Agressie. Geraadpleegd 29 januari 2025, <https://www.zorgvoorbeter.nl/kennisbundel-verward-in-de-wijk/agressie>.

9 Bijlagen

9.1 Bijlage 1: Het BOM-schema

Bom-schema

Naam:

Dag:

Datum:

Waar

- ☐ Leefgroep
- ☐ Klas
- ☐ Thuis
- ☐ Ergens anders

Wanneer?

- ☐ 's morgens
- ☐ 's middags
- ☐ 's avonds
- ☐ om Uur

Waarover ging het

- ☐ Ruzie
- ☐ Je begreep elkaar verkeerd
- ☐ Iets anders

SCHRIJF EENS WAT ER ALLEMAAL IS GEBEURD

Hoe is het begonnen?

.....

.....

.....

.....

En daarna?

.....

.....

.....

.....

Hoe voelde ik mij?

- ☐ Boos
- ☐ Verdrietig
- ☐ Agressief
- ☐ Kwaad
- ☐ Onbegrepen
- ☐ Blij
- ☐ Bang
- ☐

Hoe heb ik mij gedragen?

- ☐ Roepen
- ☐ Lachen
- ☐ Huilen
- ☐ Boos zijn
- ☐ Praten
- ☐ Stil zijn

- ☐ Iemand pijn gedaan
- ☐ Schelden
- ☐ Agressief zijn
- ☐ Agressief zijn met materiaal
- ☐ Weglopen

Ik wilde,

.....

.....

.....

.....

.....

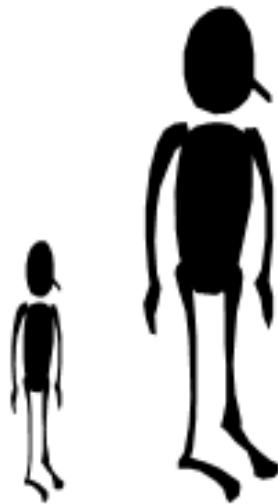
Was dit een goede manier om te reageren?

.....

.....

.....

.....

Hoe reageerden de anderen?

☐ Ze luisterden niet naar mij	☐ Ze lachen met mij
☐ Ze gaan weg van mij	☐ Ze proberen me rustig toe te spreken
☐ Ze worden boos	☐ Ze geven goede raad aan mij
☐ Ze laten mij alleen	☐ Ze plagen
☐ Ze roepen naar mij	☐ Ze schelden
☐ Ze doen mij pijn	☐ Ze

Hoe voelden de anderen zich volgens jou?

- ☐ Boos
- ☐ Bang
- ☐ Verdrietig
- ☐ Agressief
- ☐ Blij
- ☐

Wat ga ik nu doen?

.....

...

.....

...

Wat wil de begeleiding of mijn ouders wat ik nu doe?

.....

.....

.....

Hoe zal ik het de volgende keer doen?

.....

.....

.....

Wie of wat kan mij hierbij helpen?

.....

.....

.....

Kan ik deze oplossing nog gebruiken in andere situaties?

- ☐ Op school
- ☐ In de leefgroep
- ☐ Thuis
- ☐

9.2 Bijlage 2: Praktijkprobleem signaleren

Verslaggeving gesprekken					
Mentor:	S.A. - Opvoeder	S.T. - Opvoeder	E.F. - Opvoeder	K.L. - Hoofdopvoeder	D.J. (Jongere)
Ik ben voor de aanvang van stage een gesprek aangegaan met mijn mentor. Hij heeft samen met mij een lijst besproken met diverse thema's waar de moeilijkheden liggen in de leefgroep. Agressie was hier een van, wat binnen mijn interessegebied ligt. Hier heb ik op doorgevraagd. Mijn mentor gaf aan dat dit een actueel thema is in leefgroep Zuidwester, waar ook nog onzekerheden liggen op vlak van aanpak na een agressie-incident. Doorheen mijn stage ben ik meerdere keren een gesprek aangegaan omtrent dit onderwerp met mijn mentor. Hierbij vertelde hij mij dat een incident ingrijpende gevolgen heeft voor zowel jongeren als begeleiders .	Hij gaf aan dat agressie -incidenten aanzienlijke gevolgen hebben op hem als persoon. Hij heeft mij verteld over de heftige agressie -incidenten die hij heeft meegemaakt. S.A. vertelde mij dat als hij nu merkt dat jongens hoog zitten en mogelijks agressie kunnen vertonen, dat hij al begint te trillen . Het welzijn van begeleiders is volgens hem belangrijk om rekening mee te houden na een agressie-incident.	Hij vertelde mij dat agressie iets is wat vaker voorkomt in leefgroep Zuidwester. S.T. heeft in zijn laatste jaar bachelor orthopedagogie stage gedaan in leefgroep Zuidwester en ten opzichte van toen is het aantal agressie-incidenten gestegen . Hij vertelde mij dat het voor de jongens vaak moeilijk is om het goed te maken ten opzichte van de begeleiders na een agressie-incident. Sommige jongens willen wel maar weten niet hoe, terwijl anderen niet inzien wat ze fout hebben gedaan. Dit laatste is dan weer te wijten aan de lage seo van de jongens.	E.F. vertelde al een paar keer agressie-incident en meegemaakt te hebben. Incidenten zijn vaak moeilijk voor zowel jongeren als begeleiders nadien . Ze gaf aan dat na een agressie-incident een BOM-schema ingevuld moet worden (<i>zie techniek 6: interne bronnen</i>), maar op dit moment wordt dit schema minder en minder gebruikt , omdat ze dit niet passend vindt bij de jongeren. Ze zei dat de begeleiders vaak het schema meer zelf aan het invullen zijn dan de jongeren.	De hoofdopvoeder vertelde mij over zijn ervaringen met agressie-incidenten. Hij heeft vroeger ook in een leefgroep gestaan met puberjongens, waarbij regelmatig agressie voorkwam. Hij zei dat hij incidenten redelijk gemakkelijk kan loslaten , dus dat hij niet echt last heeft van emotionele klachten na een agressie-incident. Hij gaf aan dat dit gewoon is hoe hij als persoon is. Hij zei dat hij in leefgroep Zuidwester ook al een aantal keer heeft bijgesprongen bij agressie. K.L. vindt het belangrijk dat na een agressie-incident de jongere het goedmaakt ten opzichte van de begeleider of het slachtoffer.	Na een voorgevallen agressie-incident tussen D.J. en E.F. ben ik op een laagdrempelige manier in gesprek gegaan met D.J. Hij vertelde mij meermaals dat hij niks fout heeft gedaan en dat hij niet weet waarom hij in de time-out werd gezet. Ik ben niet verder hierop ingegaan omdat ik merkte dat hij in de hoogte ging.

9.3 **Bijlage 3:** Enquête team Zuidwester

Enquête: Herstelgericht werken na agressie-incidenten

Beste deelnemer,

Hartelijk dank voor uw deelname aan deze enquête. Deze vragenlijst maakt deel uit van mijn onderzoek naar het herstelgericht werken na een agressie-incident. Meerbepaald richt deze enquête zich op wat agressie doet met het welzijn van begeleiders na een incident en het agressie-incident opzich. Uw bijdrage is van groot belang om een uitgebreider inzicht te verkrijgen voor mijn onderzoek. De enquête bestaat uit enkele gesloten vragen. Het invullen ervan zal ongeveer 10-15 minuten van uw tijd vragen. Uw antwoorden worden volledig anoniem verwerkt en uitsluitend gebruikt voor dit onderzoek.

Algemene Informatie

Wat is uw functie binnen de organisatie?

- ☐ Begeleider/ opvoeder
- ☐ Hoofdopvoeder
- ☐ Contextbegeleider
- ☐ Schoolbegeleider
- ☐ Clustertherapeut
- ☐ Campusverantwoordelijke
- ☐ Andere:

Details van het incident

Hoe vaak heeft u het afgelopen jaar een agressie-incident meegemaakt?

- ☐ Nooit
- ☐ Eén of meerdere keren per jaar
- ☐ Eén of meerdere keren per maand
- ☐ Eén of meerdere keren per week

De volgende vraag heeft als doel om inzicht te krijgen in de specifieke vormen van agressief gedrag die u heeft waargenomen of ervaren. Agressief gedrag kan verschillende uitingsvormen hebben, zoals hieronder vermeld.

Wat was de aard van het agressieve gedrag? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Fysieke agressie (bv: slaan, duwen, bijten)
- ☐ Verbale agressie (bv: beledigingen, vloeken, schreeuwen)
- ☐ Non-verbale agressie (bv: gebaren, houdingen, intimiderende blikken)
- ☐ Frustratie-agressie (agressie ontstaat uit gevoelens van frustratie, woede, machteloosheid)
- ☐ Instrumentele agressie (Jongeren zetten agressie in om een specifiek doel te bereiken)

Wie was de agressor?

- ☐ Cliënt
- ☐ Familie/ vrienden van de cliënt
- ☐ Collega's
- ☐ Andere:

Impact op uw welzijn

Heeft u fysieke klachten ervaren na het incident? (Meerder antwoorden mogelijk)

- ☐ Pijn of letsel door fysiek geweld
- ☐ Vermoeidheid of uitputting
- ☐ Geef fysieke klachten

Heeft u emotionele klachten ervaren na het incident? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Angst of stressreacties
- ☐ Een gevoel van onveiligheid ten opzichte van de agressor
- ☐ Handelingsverlegenheid (het gevoel niet adequaat te kunnen handelen)
- ☐ Twijfelen aan uw eigen competenties
- ☐ Demotivatatie om uw werk voort te zetten
- ☐ Langdurige uitval
- ☐ Andere emotionele klachten:
- ☐ Geen emotionele klachten

Herstel na het agressie-incident

Heeft u directe ondersteuning ontvangen na het incident?

- ☐ Ja, van collega's
- ☐ Ja, van externe hulpverleners (bv: psycholoog)
- ☐ Herstel van de agressor
- ☐ Nee

Wat heeft u nodig om beter te herstellen van het incident? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Emotionele steun van collega's
- ☐ Externe hulp (bv: psycholoog)
- ☐ Aanpassingen in de werkomgeving (bv: betere veiligheidsmaatregelen)
- ☐ Herstel van de jongeren ten aanzien van u
- ☐ Andere:

Bedankt voor het invullen van deze vragenlijst! Uw antwoord draagt bij aan mijn onderzoek naar het herstelgericht werken na agressie-incidenten.

9.4 **Bijlage 4:** Enquête jongeren

Enquête: *Het welzijn van jongeren na een agressie-incident*

Hallo,

Bedankt dat je wilt deelnemen aan deze enquête! Met deze vragenlijst onderzoek ik hoe jongeren zich voelen na een agressie-incident. Jouw input is superbelangrijk om meer inzicht te krijgen in dit onderwerp! Het invullen van de enquête duurt ongeveer 10-15 minuten. Je antwoorden blijven volledig anoniem en worden alleen gebruikt voor dit onderzoek.

Alvast bedankt voor je hulp!

*** Verplichte vraag**

Heb je ooit agressief gedrag vertoond? *

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Wanneer was het laatste agressie-incident? *

- ☐ Deze week
- ☐ Deze maand
- ☐ Langer geleden
- ☐ Nooit (als je op de vorige vraag 'nee' hebt geantwoord)

Hoe voelde je je vlak voor het incident? *

- ☐ Blij 😊
- ☐ Verdrietig 😞
- ☐ Boos 😡
- ☐ Bang 😨
- ☐ Moe 😴

Hoe voel je je nu over wat er gebeurd is? (Je mag meerdere antwoorden aanduiden.) *

☐ Schuldig 😞

☐ Schaamte 😞

☐ Boos 😡

☐ Spijt 😞

☐ Opgelucht 😊

☐ Anders: _____

Voel je je anders tegenover de begeleider(s) na het incident? *

☐ 😊 Nee, alles is hetzelfde

☐ 😞 Ja, ik voel me minder goed bij de begeleider(s)

Heb je na het incident iets moeten doen om de schade te herstellen? *

☐ Ja

☐ Nee

Wat heb je gedaan als herstel (indien 'ja' op vorige vraag)?

Jouw antwoord _____

Vind je het belangrijk om iets te doen na het incident om de schade te herstellen? *

☐ Ja

☐ Nee

Wil je nog iets kwijt? (Zo niet, mag je gewoon doorklikken 😊)

Jouw antwoord _____

Bedankt voor het invullen van deze vragenlijst! 😊

9.5 Bijlage 5: Interview met begeleiders van leefgroep Zuidwester

1. Kan u een voorbeeld geven van een agressie-incident dat u recent heeft meegemaakt? (Wat gebeurde er precies? Hoe verliep de situatie?)
2. Kan u beschrijven hoe u omging met een situatie waarin u met agressie werd geconfronteerd?
3. Hoe vaak heeft u agressie meegemaakt?
4. Wat doet een agressie-incident met u persoonlijk?
Voelt u zich na een incident onveilig ten opzichte van de agressor?
psychische klachten, stress, frustratie, angst, depressieve gedachten, onveilig voelen ten opzichte van de agressor, handelingsverlegenheid, twijfelen aan eigen competenties, demotivatie begeleiders, langdurige uitval, personeelstekort
5. Heeft een agressie-incident invloed op hoe u naar uw werk kijkt of hoe u zich voelt buiten het werk?
6. Hoe gaat u om met de emoties die voortkomen uit een incident? Kan u bij iemand terecht? Is er een meldpunt en wat doen zij?
7. Wat betekent herstelgericht werken voor u in de context van agressie-incidenten?
8. Hoe ervaart u herstelgericht werken op dit moment in de leefgroep? Werkt dit effectief volgens u?
9. Wat is voor u de waarde van herstelgericht werken voor uw eigen verwerking na een incident? Heeft u specifieke noden omtrent herstelgericht werken? Wat mist nog? Op welk vlak is dat dan (bv: psychologisch, fysiek, ...)?
10. Wat denkt u dat helpend is om herstelgericht te werken met deze doelgroep? Zijn er specifieke dingen die in uw ervaring werken bij de jongeren of net niet?

9.6 Bijlage 6: Interview De Oever

1. Wat is uw rol en ervaring omtrent agressie binnen de organisatie?
2. Kan u een korte beschrijving geven van de doelgroep?
3. Hoe wordt binnen uw organisatie omgegaan met agressie-incidenten?
4. Kunt u een recent voorbeeld van een agressie-incident binnen uw organisatie beschrijven? Heeft u zelf een agressie-incident meegemaakt?
5. Welke impact heeft dit incident op de direct betrokkenen en op het team of organisatie?
6. Hoe wordt herstelgericht werken binnen uw organisatie vormgegeven na een agressie-incident?
7. Wat is voor u de waarde van het herstelgericht werken?
8. Welke stappen worden genomen om zowel de dader als het slachtoffer te ondersteunen?
9. Zijn er specifieke herstelgerichte methodieken of activiteiten die gebruikt worden?
10. Heeft u tips om met jongeren en begeleiders herstelgericht aan de slag te gaan na een agressie-incident?

9.7 Bijlage 7: Interview met experts over herstelgerichte methodieken

Inleiding:

- *Bachelorproef: herstelgericht werken na agressie-incident -> herstelmethodieken*
- *Leefgroep: jongens van 13-17 jaar, hechtingsproblematieken, ontwikkelingstrauma, ADHD, ASS, lage SEO*

LSCI

1. Kunt u kort toelichten wat LSCI voor u betekent in het werken met jongeren? *(introductie & visie)*
2. Hoe ziet u de relatie tussen deze methodiek en herstelgericht werken na een agressie-incident? *(introductie & visie)*
3. Welke herstelvaardigheden worden volgens u bij jongeren én begeleiders gestimuleerd door deze aanpak? Wat is de waarde van deze herstelgerichte methodiek voor de betrokkenen? *(herstelgericht werken na agressie)*
4. Hoe draagt de methodiek bij aan het herstellen van de relatie en het opnieuw opbouwen van vertrouwen na een conflict? *(herstelgericht werken na agressie)*
5. Welke concrete techniek of interventies uit LSCI past u toe na een agressie-incident? *(concrete toepasbaarheid in de leefgroep)*
6. Kunt u een praktijkvoorbeeld geven van een situatie waarin LSCI effectief werd ingezet na een agressie-incident? *(concrete toepasbaarheid in de leefgroep)*
7. Hoe wordt de methodiek aangepast aan het ontwikkelingsniveau en de specifieke noden van jongeren, zodat zij optimaal kunnen deelnemen aan herstel? *(aansluiting bij jongeren)*
8. Welke factoren zijn volgens u bepalend voor het succes van een herstelgerichte interventie bij jongeren? *(aansluiting bij jongeren)*
9. Welke impact heeft het werken met LSCI op het welbevinden van de begeleiders? *(beleving begeleiders)*
10. Welke tips heeft u voor teams die willen starten met LSCI als herstelgerichte methodiek? *(tips)*

Nieuwe Autoriteit Geweldloos Verzet

1. Kunt u kort toelichten wat Nieuwe Autoriteit en Geweldloos Verzet voor u betekenen in het werken met jongeren? (*introdunctie & visie*)
2. Hoe ziet u de relatie tussen deze methodiek en herstelgericht werken na een agressie-incident? (*introdunctie & visie*)
3. Welke herstelvaardigheden worden volgens u bij jongeren én begeleiders gestimuleerd door deze aanpak? Wat is de waarde van deze herstelgerichte methodiek voor de betrokkenen? (*herstelgericht werken na agressie*)
4. Hoe draagt de methodiek bij aan het herstellen van de relatie en het opnieuw opbouwen van vertrouwen na een conflict? (*herstelgericht werken na agressie*)
5. Welke concrete techniek of interventies uit Geweldloos Verzet past u toe na een agressie-incident? (*concrete toepasbaarheid in de leefgroep*)
6. Kunt u een praktijkvoorbeeld geven van een situatie waarin Geweldloos Verzet effectief werd ingezet na een agressie-incident? (*concrete toepasbaarheid in de leefgroep*)
7. Hoe wordt de methodiek aangepast aan het ontwikkelingsniveau en de specifieke noden van jongeren, zodat zij optimaal kunnen deelnemen aan herstel? (*aansluiting bij jongeren*)
8. Welke factoren zijn volgens u bepalend voor het succes van een herstelgerichte interventie bij jongeren? (*aansluiting bij jongeren*)
9. Welke impact heeft het werken met Geweldloos Verzet op het welbevinden van de begeleiders? (*beleving begeleiders*)
10. Welke tips heeft u voor teams die willen starten met Geweldloos Verzet als herstelgerichte methodiek? (*tips*)

9.8 Bijlage 8: Observatieschema: agressie-incidenten (niet-participerende observatie)

Agressie-incident (<i>datum, tijd, locatie</i>)		Betrokken personen	Soort agressie	Gedrag van de agressor	Hoe reageren de betrokkenen op de agressor (bevriezen, trillen, zelfvertrouwen, ...)?	Duur van incident
1						
2						

9.9 Bijlage 9: Observatieschema: herstel (niet-participerend)

Incident	Dader (D)/ Slachtoffer (S)	Impact van het incident	Tijdsduur tot herstelactie	Herstelactie	Resultaat Herstelactie			
1		Zijn er fysieke gevolgen?						
		JA				NEE		
		Zijn er emotionele gevolgen?						
		JA				NEE		
		Zijn er fysieke gevolgen?						
		JA						
		Zijn er emotionele gevolgen?						
		JA				NEE		

9.10 **Bijlage 10:** Niet relevante methodieken gezien de doelgroep

9.10.1 *De steuncirkel*

Een eerste methodiek is de steuncirkel. Dit is een gestructureerde gespreksmethode binnen het herstelgericht werken. De steuncirkel kan bijvoorbeeld toegepast worden na een incident met agressie ten opzichte van een begeleider. De cirkel is gericht op het creëren van een ondersteunende omgeving voor herstel. Alle deelnemers zitten in een cirkel en krijgen een voor een de kans om aan het woord te komen. Een gespreksleider legt de situatie of het voorval uit dat de groep geraakt heeft en stelt gerichte vragen aan de betrokkenen. Hierbij krijgt elke persoon de mogelijkheid om zijn of haar gevoelens, gedachten, vragen en ervaringen te delen. Bepaalde situaties kunnen de groepsdynamiek veranderen, vandaar dat de steuncirkel actief luisteren, empathie en wederzijds begrip uitlokt, wat kan helpen om spanningen binnen de groep aan te pakken (Deprez & Michiels, 2020). Bij nader inzien blijkt deze methodiek minder toepasbaar te zijn op de doelgroep. Een cirkelgesprek is moeilijk voor de jongeren gezien hun lage aandachtsspanne. Bovendien is het reflecteren over gevoelens en gedachten bij veel jongens onhaalbaar.

De waarde van de steuncirkel voor de betrokkenen (zie paragraaf 2.3.2) valt terug op het direct contact tussen dader en slachtoffer. De methodiek benadrukt het belang van een gezamenlijke inspanning van beide partijen voor de aanpak van een situatie of conflict. Dit wijst op de actieve participatie van het slachtoffer en de dader. Waardoor de dader aangezet wordt om over de schade en al zijn componenten na te denken. Daarnaast wordt de dader ook aangezet om verantwoordelijkheid op te nemen. Verder worden zowel de gevoelens van de dader als het slachtoffer erkend.

9.10.2 *De Eigen Kracht Conferentie (EKC)*

In de Eigen Kracht Conferentie of Family Group Conference houden mensen zelf de regie over hun eigen leven, dus ook in problematische situaties (Deprez & Michiels, 2020). In deze interventie worden alle belangrijke personen, zoals familieleden, burens en vrienden, rondom een individu verzameld om gezamenlijk een toekomstplan te ontwikkelen (Eigen Kracht

Centrale, z.d.). De conferentie wordt georganiseerd door een onafhankelijke coördinator. De coördinator gaat samen met het netwerk aan de slag en gaat op zoek naar wat het netwerk zelf kan doen om een bepaalde situatie aan te pakken. Door de verborgen krachten binnen het netwerk naar boven te halen, wil deze interventie vermijden dat er eerst een beroep gedaan wordt op traditionele hulpverlening of professionele hulp. Het doel is dat mensen de regie over hun eigen leven in handen nemen en niet afhankelijk worden van professionele hulp (Deprez & Michiels, 2020). De Eigen Kracht Conferentie is breed inzetbaar in diverse situaties. Het gaat van het optimaliseren van de levenssituatie van een individu tot het herstellen van de relatie tussen dader en slachtoffer (of jongere en begeleider) na een agressie-incident (Eigen Kracht Centrale, z.d.). Bij nader inzien is deze herstelgerichte methodiek minder aansluitend bij de doelgroep. Dit omdat het bij agressie-incidenten vaak gaat over agressie van een jongere ten opzichte van de begeleider, waarbij de betrekking van het netwerk minder zinvol is. Het gevaar bestaat namelijk dat er minder contact en herstel gebeurt tussen de jongere en de begeleider, wanneer het netwerk aanwezig is. Daarnaast hebben de jongens vaak geen stabiel of ondersteunend netwerk om op terug te vallen.

9.11 **Bijlage 11:** Enquêtes verspreid naar gelijkaardige organisaties

Organisaties voor jongeren met gedrags- en emotionele stoornissen (GES of GES+):

Leefgroep Zuidwester: jongeren met GES problematieken + onderstaande organisaties zitten in dezelfde leeftijdsfase als leefgroep Zuidwester

- **Begeleidingscentrum Dennenhof**

Module	Doelgroep	Capaciteit
Verblijf in een voorziening van categorie 8	Jongens en meisjes van 12 tot 18	2
Contextbegeleiding kortdurend intensief	Jongens en meisjes van 12 tot 18	2
Ondersteunende begeleiding	Jongens en meisjes van 12 tot 18	2

- **De Lovie Jeugdhulp**

Module	Doelgroep	Capaciteit
Verblijf in een voorziening van categorie 8	Jongens en meisjes van 12 tot 18	6
Contextbegeleiding kortdurend intensief	Jongens en meisjes van 12 tot 18	6
Ondersteunende begeleiding	Jongens en meisjes van 12 tot 18	1

- **Klavier GES+**

Module	Doelgroep	Capaciteit
Verblijf in een voorziening van categorie 8	Jongens en meisjes van 12 tot 18	6
Contextbegeleiding kortdurend intensief	Jongens en meisjes van 12 tot 18	6
Ondersteunende begeleiding	Jongens en meisjes van 12 tot 18	1

- **O.C. Sint-ferdinand Opgroeien**

Module	Doelgroep	Capaciteit
Verblijf in een voorziening van categorie 8	Jongens en meisjes van 12 tot 18	6
Contextbegeleiding kortdurend intensief	Jongens en meisjes van 12 tot 18	6
Ondersteunende begeleiding	Jongens en meisjes van 12 tot 18	1

Organisaties voor jongeren met diverse problematieken (van hechtingsproblematieken tot verontrustende thuissituatie, tot ADHD & ASS)

Leefgroep Zuidwester: hechtingsproblematieken, verontrustende thuissituatie, ADHD, ASS

- **De Oever**
- **Sint-Elisabeth**
- **KPC Genk**
- **K-Delta**

9.12 Bijlage 12: Observatieschema: agressie-incidenten (participerende observatie)

Vormen	<u>Verbaal</u>	<u>Non-verbaal</u>	<u>Fysiek</u>	<u>Frustratie</u>	<u>Instrumentele</u>

9.13 Bijlage 13: Observatieschema: agressie-incidenten (voorbeeld)

	Agressie-incident (datum, tijd, locatie)	Betrokken personen	Soort agressie	Gedrag van de agressor	Hoe reageren de betrokkenen op de agressor (bevriezen, trillen, zelfvertrouwen, ...)?	Duur van incident
2	19/02/2025 - 19:30 <i>Leefgroep Zuidwester - in de keuken aan de toog</i> • R.S. gaat bij D.Vdv. aan tafel zitten, hij zit alleen, en gaat een gesprek aan over dat D.Vdv. gelogen heeft over de studie die hij maandag had. • Hij was niet aanwezig op school in de studie, terwijl hij zei van wel. Hij geeft de uitleg dat hij anders zijn familie niet kan zien en daarom bij zijn nicht zat en niet in de studie. • R.S. maakt duidelijk dat rond familie alles via de jeugdrechter gaat. D.Vdv. begint te roepen en te schelden over de jeugdrechter en over R.S. • Zij stuurt hem naar zijn kamer. • Eerst wil hij dit niet, hij blijft staan. • Wanneer R.S. zegt dat hij mag gaan omdat het anders langer is, begint hij nog harder te roepen. • Hij is opgestaan en heeft R.S. aan de kant geduwd. • Hij gaat naar zijn kamer en gooit onderweg de stoelen omver. R.S. gaat naar de stoelen en zet deze recht. • Op dat moment draait D.Vdv. zich om en komt recht op R.S. af. • Hij klopt recht op haar linker borst net onder haar sleutelbeen. Hij gaat neus aan neus staan en begint verder te roepen. Op dit moment biebt (de alarmknop) R.S. Een andere begeleider komt ertussen, D.Vdv. gaat naar zijn kamer en begint te kloppen op zijn deur.	D.Vdv. (jongere) & R.S. (stagiair)	Verbale Non-verbale Fysieke Frustratie	Roepen, schelden, duwen, stoelen omver gooien, slaan, verzet tegen verwachtingen	R.S. verschrikt zich van het gedrag van D.Vdv., ze deinst terug en heeft grote ogen. Ze bevriest en weet niet hoe te reageren.	Van 19:30-20:00 30 min

9.14 Bijlage 14: Observatieschema: herstel (voorbeeld)

Incident	Dader (D)/ Slachtoffer (S)	Impact van het incident	Tijdsduur tot herstelactie	Herstelactie	Resultaat Herstelactie
2	D (D.Vdv.)	Zijn er fysieke gevolgen?	05/03/2025 2 weken tot herstel	Herstelgesprek met D.Vdv, R.S. & E.S. (trajectbegeleider) met als doel te begrijpen wat er gebeurd is.	Voor D.Vdv. was het gesprek <u>oké</u> en voldoende. In het herstelgesprek heeft D.Vdv. aangegeven wat hij wel en niet wil als hij forse emotie vertoont: - Niet vastpakken - Niet in discussie gaan - Niet blijven praten (verbaal aanwezig zijn) - Niet op de bieper duwen, dit triggert hem heel fel - Wel naar kamer of naar buiten sturen om te helpen afkoelen
		JA			
		NEE			
		Zijn er emotionele gevolgen?			
	S (R.S.)	JA		Herstelgesprek met D.Vdv, R.S. & E.S. (trajectbegeleider) met als doel te begrijpen wat er gebeurd is.	Voor R.S. voelde het aan als een gehaast gesprek. Ze vond dat het gesprek snel snel ging.
		NEE			
		Fysiek letsel: pijn net onder haar sleutelbeen +			

9.15 Bijlage 15: Eindproduct: sjabloon individualiseringstabel

Jongere	Leeftijd	Persoonlijkheid (sterktes, talenten, interesses)	Emotieregulatie <i>Hoe gaat de jongere om met emoties?</i> *Herkenning *Uiting *Regulatie	Wat heeft de jongere nodig om tot herstel te komen?	SEO <i>In welke fase van de SEO zit de jongere? Welke invloed heeft dit op de aandachtsspanne?</i> <i>Maak een inschatting van de SEO op het moment van herstel en pas de herstelmethodiek aan, aan de noden van de jongere hierin</i>	Gewetensontwikkeling <i>Inzien van eigen fouten</i>	Houding van de begeleider <i>Rekening houdend met de emoties van de jongeren na een incident die voortgekomen zijn uit de enquête</i> <i>(boosheid, schaamte, schuld, opluchting, spijt)</i>

9.16 Bijlage 16: Eindproduct: voorbeeld individualiseringstabel voor DD, DJ en JVdd

Jongere	Leeftijd	Persoonlijkheid (sterktes, talenten, interesses)	Emotieregulatie <i>Hoe gaat de jongere om met emoties?</i> *Herkenning *Uiting *Regulatie	Wat heeft de jongere nodig om tot herstel te komen?	SEO <i>In welke fase van de SEO zit de jongere?</i> <i>Welke invloed heeft dit op de aandachtsspanne?</i> <i>Maak een inschatting van de SEO op het moment van herstel en pas de herstelmethodiek aan, aan de noden van de jongere hierin</i>	Gewetensontwikkeling <i>Inzien van eigen fouten</i>	Houding van de begeleider <i>Rekening houdend met de emoties van de jongeren na een incident die voortgekomen zijn uit de enquête</i> <i>(boosheid, schaamte, schuld, opluchting, spijt)</i>
D.J.	14 jaar	Interesses: - Graag bezig met computers en games Sterktes: - Sterk in computergebruik - Behulpzaam	- Harde buitenkant, vanbinnen veel emoties - Verstopt zijn eigen emoties Duidelijkheid en grenzen herhalen: DJ heeft het moeilijk met zichzelf te reguleren, vandaar is dit heel belangrijk	Op basis van het signaleringsplan van DJ komt naar voren dat als hij in onrust is verbinding en nabijheid belangrijk zijn. Dit maakt vaak dat hij gaat zakken. In het herstel na een incident is dit ook belangrijk voor hem om hier de nadruk op te leggen.	SEO SEO 1: focus op 1 prikkel is belangrijk voor hem + doet graag sensorische activiteiten Te <i>herkennen</i> door de (in)directe hulpvraag: help mij met mijn prikkels. SEO 2: Hij heeft nabijheid nodig op afstand. Bij DJ werkt het niet als je constant bij hem zit, hij wil ook zelfstandig iets ondernemen. Voor hem is de relatie en nabijheid belangrijk. Te <i>herkennen</i> door de (in)directe hulpvraag: ben jij wel te vertrouwen? SEO 3: Als hij weet wat hij moet doen en in rust is, dan kan hij in deze fase zitten. Dan kan hij doelgericht aan een activiteit werken, als hij de duidelijke uitleg van de activiteit heeft waardoor hij gewoon de stapjes moet volgen Te <i>herkennen</i> door de (in)directe hulpvraag: ik wil zelf dingen proberen. ⇒ Aandachtsspanne: ± 15 minuten	Beperkte gewetensontwikkeling: Hij ziet vaak zijn eigen fouten niet in.	Duidelijk en kort zijn. Vooral belangrijk om te laten zien dat je blijft staan, hij is hier heel gevoelig voor. Ik keur jouw gedrag af , maar niet jou als persoon . De combinatie van gezaghebbend en herstellend handelen (het Social Discipline Window).
D.D.	13 jaar	Interesses: - Graag bezig met gamen - Graag creatief bezig zijn Sterktes: - Lief - Behulpzaam	- Kan zijn gevoelens herkennen en benoemen - Moeilijk eigen emoties reguleren	Een positieve reactie van de begeleider (het slachtoffer) is voor hem zinvol, vanwege zijn schuldgevoelens.	SEO SEO 2: Als DD in onrust zit zien we meer kenmerken van fase 2. Wanneer hij overspoelt raakt door zijn emoties, kan hij deze niet reguleren en reageert hij snel agressief ten opzichte van anderen, de omgeving of ten aanzien van zichzelf. Hij heeft nood aan nabijheid en verbinding in deze fase. De nadruk ligt op de nood aan duidelijkheid en grenzen en in relatie gaan. SEO 3: Algemeen zit DD in deze fase. Waarbij beperkte regulatievaardigheden komen kijken. Hij schommelt tussen afstand en nabijheid. Enerzijds wil hij ruimte om zelf dingen te doen, maar anderzijds valt hij vaak terug op de begeleiders. Hij heeft nood aan duidelijke grenzen. ⇒ Aandachtsspanne: ± 15 minuten	Als er een incident gebeurd is, dan zal hij zich achteraf ook altijd excuseren.	Duidelijkheid , maar meer vanuit de relatie en een verbindende houding . Hij heeft na een incident vaak gevoelens van spijt en schaamte. Een houding gebaseerd op structuur en gepaste zorg aan DD (Het Social Discipline Window).
J.Vdd.	14 jaar	Interesses: - Voetbal - Graag bezig met schermen Sterktes: - Sociaal - Sportief - Handig - Behulpzaam	- Dissociatie van de realiteit. Door herbeleving gaat hij de realiteit anders zien. - Angstige jongen dat overcompenseert door grote verhalen te vertellen.	Eerder vermijdende coping. Na een incident heeft hij echt zijn tijd nodig waarbij hij zich "wegsteekt" op zijn kamer. Hij kan daarna zelf contact zoeken. Heeft dan nood aan afronding en geen eindeloze discussie over wie gelijk had.	SEO SEO 2: J.Vdd. is een persoon die in onrust fel zakt in de SEO en dan komen de kenmerken van fase 2 terug. Wanneer hij overspoelt raakt door zijn emoties, kan hij deze niet reguleren en reageert hij snel agressief ten opzichte van anderen, de omgeving of ten aanzien van zichzelf. Hij heeft nood aan duidelijke grenzen. Humor is ook helpend bij hem. J.Vdd. kan zijn emoties zelf niet reguleren dus het is belangrijk om als begeleider hem uit de situatie te nemen als het voor hem niet meer gaat. SEO 3: Algemeen zit J.Vdd. in fase 3. Waarbij beperkte regulatievaardigheden	Beperkte gewetensontwikkeling: Hij ziet vaak zijn eigen fouten niet in. Of legt de fout bij iemand anders.	Schaamt zich snel na een incident. Heeft van de opvoeder een niet-oordelende houding nodig en bevestiging dat zijn gedrag wordt afgekeurd maar niet hij als persoon. En dat er daarna met een schone lei verder gegaan kan worden.

					<i>komen kijken. Hij schommelt tussen afstand en nabijheid. Enerzijds wil hij ruimte om zelf dingen te doen, maar anderzijds valt hij vaak terug op de begeleiders. Hij heeft nood aan duidelijke grenzen.</i> ⇒ Aandachtsspanne: ± 30 minuten		
--	--	--	--	--	--	--	--

9.17 Bijlage 17: Eindproduct: tabel ‘herstelgericht werken geïndividualiseerd’ voor DD, DJ en JVdd

Jongere	Herstelmethodieken/ -activiteiten	Verantwoording
D.J.	Meme maken	Deze herstelgerichte activiteit is passend voor DJ omdat het hem op een creatieve, laagdrempelige manier de mogelijkheid biedt om zijn emoties en gedachten te uiten. En het sluit aan bij zijn interesse in computers en zijn creativiteit.
	De Sorrybox	DJ heeft weinig inzicht in eigen fouten, de sorrybox kan een helpende methodiek zijn om hierop in te spelen. Daarnaast is het passend omdat de methodiek heel duidelijk is, hij krijgt hier een stappenplan bij wat hij gewoon moet volgen. Het hebben van een stappenplan is voor hem belangrijk, dan weet hij wat hij kan verwachten en dat geeft hem rust.
	LSCI (verkorte vorm)	DJ heeft moeite met het herkennen, uiten en reguleren van zijn emoties. LSCI is specifiek ontworpen voor jongeren die in crisis raken door heftige emoties en biedt een stapsgewijze aanpak om deze emoties eerst te ontladen, te begrijpen en te reguleren. Daarnaast helpt LSCI jongeren om inzicht te krijgen in hun eigen gedrag en de gevolgen daarvan, wat aansluit bij DJ's beperkte gewetensontwikkeling. DJ heeft een sterke behoefte aan duidelijkheid, structuur en korte communicatie. LSCI biedt een duidelijk gesprekskader en heeft een verkorte versie ontwikkeld voor jongeren met een ontwikkelingsachterstand.
D.D.	Meme maken	Deze herstelgerichte activiteit is passend voor DJ omdat het hem op een creatieve, laagdrempelige manier de mogelijkheid biedt om zijn emoties en gedachten te uiten. En het sluit aan bij zijn interesse in creatief bezig zijn.
	De Sorrybox	Voor DD is dit een passende herstelmethodiek omdat dit aansluit bij de moeilijkheden van hem met emotieregulatie. Op deze manier wordt hij hierbij ondersteund. Daarnaast speelt het in op het belang van hem om herstel te doen naar de betrokken begeleider. Het is heel laagdrempelig en makkelijk te volgen met pictogrammen, wat aansluit bij zijn behoefte aan duidelijkheid en structuur.
	Nieuwe Autoriteit	Deze methodiek is passend bij DD omdat het aansluit bij zijn behoefte aan structuur, veiligheid en herstel. Daarnaast wordt er bij de aankondigingsbrief, concrete interventie binnen de Nieuwe Autoriteit, gestart en afgesloten met een positief element. DD is heel gevoelig voor positieve bekrachtiging, wat een positief effect kan hebben op hem. Het is ook een interventie waarbij nabijheid van de begeleider centraal staat, dit is iets wat heel belangrijk is voor DD.
J.Vdd.	Meme maken	Deze herstelgerichte activiteit is passend voor JVdd omdat humor regulerend werkt voor hem. Deze methodiek geeft het signaal dat je hem nog steeds waardeert en plezier kan en wil maken met hem, wat hij belangrijk acht. Door zijn beperkt realiteitsbesef is het handig dat deze methodiek het visueel maakt voor hem. Dit is iets waar hij later eventueel naar kan terug grijpen, naar dit visuele handvat.
	De Sorrybox	JVdd heeft weinig inzicht in eigen fouten, de sorrybox kan een helpende methodiek zijn om hierop in te spelen. Daarnaast is dit heel laagdrempelig en makkelijk te volgen aan de hand van pictogrammen.
	Nieuwe Autoriteit	Dit is een duidelijke en concrete methodiek wat helpt voor JVdd. De positieve afronding hierin is voor hem heel zinvol. Mogelijks is het reflecteren en terugkijken op de situatie moeilijk voor hem, maar dit weten we door het te proberen. Anders moet er teruggegrepen worden naar een kortere en simpele activiteit.

9.18 **Bijlage 18:** Eindproduct: Stappenplannen van de herstelmethodieken en - activiteiten

Life Space Crisis Intervention (LSCI)

Voor de begeleiders

Doel

Life Space Crisis Intervention (LSCI) is een methodiek die wordt ingezet om kinderen en jongeren in crisissituaties te begeleiden. Na een agressie-incident kan LSCI ingezet worden als herstelgerichte interventie, omdat het de crisis gebruikt als kans om te reflecteren. En het helpt bij het omvormen van crisissituaties naar leermomenten. De volledige methodiek bestaat uit 6 fasen, maar bij deze doelgroep wordt de verkorte versie (3 fasen) gebruikt gezien de ontwikkeling en aandachtsspanne van de jongens.

Fase 1: De PRAAT-fase

Hier staat het ontladen van emoties centraal en de communicatie. De jongere krijgt de ruimte om te vertellen wat er is gebeurd en hoe hij of zij zich voelt. De begeleider luistert actief, erkent de gevoelens en zorgt voor rust

- 1) Intense gevoelens **herkennen** + **ontladen** (kleine rustgevende boodschappen)

Mogelijke opties:

- ‘... (naam), ik zie dat je het lastig hebt. Wil je even samen naar buiten gaan?’
- ‘... (naam), je hoeft niet te praten. Wil je even je frustraties kwijt op de boksbal?’
- ‘... (naam), ik zie dat het te veel is. Wil je even naar de chillruimte/ je kamer?’
- Laat de jongere eventueel tekenen hoe hij zich voelt

Pas wanneer de jongere rustig is, verder naar de volgende stap:

- 2) De gebeurtenissen ordenen in een **tijdlijn**

- Maak de tijdlijn visueel, dit is duidelijker voor de jongeren

- Stel de vragen: Wat gebeurde er eerst, wat kwam daarna en wat was het laatste feit? Hoe voelde jij je daarbij op een schaal van 1-10?
- *Maak een onderscheid tussen belangrijke informatie en elementen die verwarring veroorzaken over het incident*

Fase 2: De OPLOS-fase

Deze fase kan heel kort zijn en een oplossing wordt vaak aangeboden door de begeleider. Gezien de ontwikkelingsfase van de jongens doen zij snel beroep op de begeleiders, voor een suggestie van een oplossing.

- 1) Laat de jongere **inzien** dat er **iets** gedaan kan worden om de situatie te **verbeteren**, laat zijn eigen aandeel zien.
 - *Bijvoorbeeld: door de situatie te herhalen en de jongere zelf zijn eigen aandeel te laten formuleren, heeft de jongere geen inzicht -> dan help hen hierbij*
- 2) Het **aanleren** van een **nieuw gedrag** om de situatie te verbeteren
Mogelijke opties:
 - Aanleren van manieren om rustig te blijven en zichzelf te reguleren
Als je merkt dat de jongere agressie bijvoorbeeld direct als oplossing ziet
(Dit kan doorgetrokken worden naar de therapeut, om vaardigheden één op één aan te leren)
 - Aanleren van sociale vaardigheden
Als je merkt dat de agressie tot stand is gekomen door een misinterpretatie van een sociale situatie of door de onmogelijkheid van de jongeren om te communiceren
 - Laten zien welke vaardigheden de jongere bezit en welke ze kunnen leren
Als je merkt dat het zelfvertrouwen van jongeren laag is, ga je de jongeren empoweren
 - Het voorstellen van herstelmethodieken om de situatie te verbeteren
(zie tabel 'herstelgerichte werken geïndividualiseerd' voor DD, DJ & JVdd, voor de andere jongeren wordt verwezen naar dit stappenplan, waar andere herstelmethodieken worden aangehaald')

3) Het oefenen van het nieuw gedrag

Dingen die je kan zeggen:

- 'We kunnen dit samen aan.'
- 'Telkens als het probleem opnieuw opduikt, denk er dan aan dat je weet hoe je het kunt aanpakken!'
- 'Je zult het goed doen, dat weet ik zeker!'

Fase 3: De LACH-fase

Het doel van deze fase is om de jongere te laten inzien dat er positievere gevoelens zijn ontstaan door over de situatie te hebben gepraat en een oplossing te hebben. De jongere het gevoel geven dat hij iets bereikt heeft.

- 1) Geef de jongere een compliment of een boks

De sorrybox

Voor de jongeren

Stap	Wat moet ik doen?
1	 Surf naar de volgende website: https://www.sorrybox.be/v2/apps.php
2	 Denk terug aan het incident: Wat gebeurde er? Hoe voelde je je? Wat wil je doen om het goed te maken ten opzichte van de begeleider?
3	 Klik op één van de volgende opties: een sorrybrief schrijven, een sorrystrip maken, een sorryrap maken, een groovebox, een sorrykleurplaat maken of een videokanaal
4	 Volg wat er van je gevraagd wordt, beantwoord de vragen en duid aan wat jij het meest passend vindt.
5	 Druk wat je gemaakt hebt af en geef dit aan de begeleider waarmee je iets goed wil maken.
6	 Praat kort na met je begeleider: hoe voelde het om dit te maken? Wat hoop je dat de ander ervan vindt?

Het maken van een meme

Voor de jongeren

Stap	Wat moet ik doen?
1	 Surf naar de volgende website: https://imgflip.com/memegenerator
2	 Denk terug aan het incident: Wat gebeurde er? Hoe voelde je je?
3	 Wat wil je doen om het goed te maken ten opzichte van de begeleider? Bedenk wat je wil zeggen tegen de ander. Wil je sorry zeggen, uitleg geven, of laten zien dat je het anders wilt doen?
4	 Vind je het lastig om iets te bedenken? Kijk dan hieronder in de lijst met herstelgerichte boodschappen en kies er één uit die bij jou past.
5	 Zoek een grappige, herkenbare of passende afbeelding/ meme op de website die past bij wat je wil zeggen. Dit kun je doen via de knop 'popular' of 'search all memes'.
6	 Plaats jouw gekozen tekst of herstelgerichte boodschap bij de afbeelding.
5	 Druk je meme af en geef dit aan de begeleider waarmee je iets goed wil maken.

6

Praat kort na met je begeleider: hoe voelde het om dit te maken? Wat hoop je dat de ander ervan vindt?

Mogelijke herstelgerichte boodschappen:

- 'Toen ik dacht dat schreeuwen alles oploste ... maar nu weet ik beter.'
- 'Ik was even vergeten dat ik geen Hulk ben. Sorry voor de schade aan de meubels... en aan onze relatie.'
- 'Sorry zeggen is moeilijk, maar het voelt beter dan ruzie.'
- 'Ik ben klaar om opnieuw te beginnen. Laten we bouwen aan vertrouwen.'
- 'Mijn brein tijdens het incident: Ruzie maken is een goed idee. Mijn brein nu: Oeps!'
- 'Dit ben ik terwijl ik excuses probeer te maken: *(grappige afbeelding van iemand die stuntelig praat)*.'
- 'Ik wil laten zien dat ik het anders kan doen en beter kan reageren.'
- 'Mijn gedrag was niet oké, maar ik wil leren hoe ik het goed kan maken.'
- 'Ik was zo boos dat ik dacht dat ik een superheld was... maar het bleek gewoon een slechte dag te zijn.'
- 'Ik had een black-out ... niet van de stroom, maar van mijn hersenen tijdens het incident.'
- 'Ik dacht dat ik een ninja was, maar het bleek dat ik gewoon een beginner was.'
- 'Ik dacht dat schreeuwen me sterker maakte... blijkt dat excuses veel krachtiger zijn!'
- ...

Voor de begeleiders twee mogelijke interventies binnen deze methodiek:

Interventie 1: De Sit-in

Doel

De sit-in heeft als doel om de jongere te laten zien dat je het grensoverschrijdende gedrag niet langer tolereert. Je betreedt rustig en zonder woorden de kamer van de jongere, waarmee je op een kalme, niet-escalerende manier je aanwezigheid duidelijk maakt. Je nodigt de jongere uit om na te denken over een mogelijke oplossing om het agressieve of storende gedrag te veranderen. Belangrijk is dat er tijdens de sit-in niet gewacht wordt tot de jongere met een oplossing komt. Je blijft gedurende 10 minuten op de kamer zitten, of korter dit pas je aan aan de aandachtsspanne van de jongere die voor je zit. Concreet:

- 1) De begeleider of begeleiders **kloppen aan** de kamer van de jongere en geven aan dat ze even erbij komen zitten gedurende ... minuten (de vooraf afgesproken tijd)
- 2) **Zet je** op de grond of op een stoel, blijf niet recht staan
- 3) Geef de volgende **boodschap**: ‘... (naam), we zijn hier omdat er gisteren een incident geweest is waarbij je ... (beschrijf het feitelijk gedrag) hebt gedaan. Dit aanvaarden we niet. We zullen wachten tot jij een voorstel doet aan ons zodat dit niet meer zal gebeuren.’
- 4) Na de boodschap **laat** je de jongere **nadenken** over een oplossing
- 5) Belangrijk is dat een sit-in **geen dialoog** is, als de jongere bepaald provocerend gedrag stelt dan antwoord je hier niet op
- 6) Als er niks komt dan **herhaal** je de **boodschap** of zeg je ‘We hebben tijd en wachten tot je een voorstel hebt.’
- 7) Als de vooraf afgesproken tijd om is dan **verlaat** je de **kamer** en zeg je: ‘Er is nog geen oplossing, maar wij vertrouwen erop dat die er komt!’

Interventie 2: De aankondigingsbrief

Doel

Hierin schrijven de begeleiders samen een brief naar de jongeren, met als doel om de jongere te laten voelen dat het gedrag niet geaccepteerd wordt. Je maakt je zorgen over het gedrag van de jongere. De brief wordt voorgelezen door de begeleider op de kamer van de jongere. Maak gebruik van stiltes. Door dit te doen krijgt de jongere ruimte om na te denken en wordt er vaak tot spontaan herstel gekomen.

Voorbeeldstructuur:

Start: met een positief element

Midden:

- Het onaanvaardbare gedrag
- Heel concreet beschrijven en met een voorbeeld
- Het niet akkoord gaan met agressieve manier van omgaan met elkaar
- Het gedrag dat men niet meer zal dulden en waarop men zal reageren
- Kenbaar maken dat men niet langer verzwijgt wat er gebeurt.
- Als er agressie voorvalt, zal men andere personen hierbij betrekken en hierin hulp en steun vragen.

Afsluiting: met een positief element

Ondertekeningen

Houding begeleider: Lees de brief op een rustige, niet dreigende toon voor. De jongere kan mogelijks onverschillig of agressief reageren. Houd in je achterhoofd dat deze interventie geen dialoog is, dus reageer niet op het gedrag. Als je weggaat laat je de brief liggen op de kamer van de jongere, zodat hij er nog eens naar kan kijken.

Concreet voorbeeld:

Dag ... (naam),

We zien dat je erg je best doet in de leefgroep en behulpzaam bent naar anderen toe. Ook ons help je regelmatig in de keuken, dat appreciëren we enorm! We zien een lieve jongen die graag lacht en grapjes maakt. Je woont al een lange tijd in de leefgroep en had dit graag anders gezien. Weet dat wij ons best doen om jou zo goed mogelijk te ondersteunen en te helpen waar nodig. We vinden het jammer dat we je deze brief moeten schrijven maar we doen dit omdat we je allemaal graag zien en om je geven.

Maar er is iets wat we moeten bespreken. Gisteren is er iets gebeurd tussen jou en ... Het is niet de juiste manier om te schelden en geweld te gebruiken naar begeleiders toe. Dit gedrag kunnen we niet aanvaarden.

Het blijft voor ons belangrijk dat de leefgroep een veilige plaats is voor iedereen. We hebben samengezeten met het team en je netwerk en maken ons zorgen over jou. We willen dat je weet dat deze boodschap niet alleen van ons komt, maar dat we samen bezorgd zijn en het beste met je voorhebben. Het agressie-incident is pittig geweest zowel voor ons als voor jou.

We verwachten dat er hierin iets verandert, omdat we dit gedrag niet kunnen accepteren. Wij zijn hier om jou te helpen. En om samen een veilige plaats te creëren in de leefgroep voor iedereen.

We leggen de brief hier neer voor als je hem nog eens wilt nalezen.

*Veel liefs,
Het team, je netwerk*